

hop yezh

Embannet gant "Al Llamto"

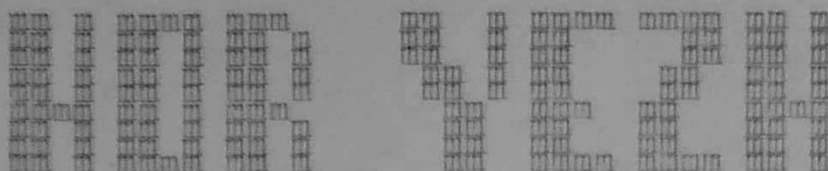
Mv.: 2

(R.N.)

Niv. 2 (rummad nevez)

Kentañ trim.
1958

(Moulet ha lakaet
e gwerzh d'ar 15
a viz Ebrel 1958)

"Ar bobl a zalc'h d'he yezh a zalc'h
en he dorn alc'hwez dor he c'harc'har".

F. MISGRAL

Priz an niverenn: 50 sk.

Komanant-bloaz: 700 lur.

Rener: J. PIETTE, 6 Comins Coch Estate, ABERYSTWYTH.

Sekretour: F. DENIS, Le Ris, DOUARNENEZ.

Teñzorier: G. ETIENNE, Maen ar Ya, CHATEAULIN, K.R.P. 1162-
91 Roszon.

EMBANNET GANT "AL LIAMM"

=====

TAOLENN AN NIVERENN 2

- Rummad nevez -

(17vet niv. embannet)

Kontoù ar bloavezh 1957, ABANNA.....	2
Gerioù dastumet e Sant-Ivi (kendalc'h), A. HEUSSAFF....	3
Studiadennig diwar-benn anvioù-lec'h ur barrez e Kernev- Izel, Erwan BREGAR.....	13
Yezh skiantel, Youenn OLIER.....	16
Prederiadennoù war an hevelep danvez, Arzel EVEN.....	27
Lizher da rener <u>Hor Yezh</u> , Per DENEZ.....	35

Stagadenn I: Buhez Moizez (kendalc'h), pp. 45-50.

Stagadenn II: Roll ar pennadoù embannet war Hor Yezh,
1954-1957, pp. 1*-6*.

KONTOU AR BLOAVEZH
1957

Setu kontoù Hor Yezh etre an 20-6-57 hag an 11-2-58:

Ezkefiadurioù:

Niverenn 13 (150 sk.)	11.212
Niverenn 14 (150 sk.)	10.335
Niverenn 15 (152 sk.)	17.655
Niverenn 16 (200 sk.)	16.630
..dembradurioù (435 sk.)	36.760
Tennadur distag IVa (50 sk.)	1.207
Bruderezh dre lizhiri	1.311
Mizoù war ur chekenn	25
	<hr/>
	95.235

Enkefiadurioù:

114 komanent 500	57.000
1 c'homanent 450	450
Bruderezh	2.800
Niverennoù kozh gwerzhet	4.150
Erofoù	16.350

E kef d'an 20-6-57.....15.643

96.393

E kef d'an 11-2-58..... 1.158

Bez' e chom da baeñ mizoù-post ar follennoù-bruderezh, hag advoudadur an niv. 10 n'eo ket graet c'hoazh.

Pemp den n'o deus ket paeet o c'homanent 1957.

Roll ar brofourion: An D1 Martin, 500; P. Penec, 150; Renault, 500; Lemoine, 100; Kental, 100; Kervella, 3000; D'Haese, 2000; Y. ar Beg, 500; Disanv, 500; Brisson, 500; Pinault, 1500; Guaguan, 2000; Kef ar Brezhoneg (al Louarn), 5000; Justin, 500.

Trugarez d'an holl !

..B.A.N.N.A

GERIOU DASTUMET
E SANT-IVI
(kendalc'h)

G. E S.I. e vez distaget c'h < g en un doare disheñvel-mat diouzh c'h < k: g c'hwezhadennet = /g/; k c'hwezhadennet = /x/. Ken bihan eo an diforc'h etre an distagadur an r = /R/ ha /r/ ma vezont kemmesket gant tud ha n'ouzont ket skrivañ brezhoneg: skrivañ a reont da skouer rad e-lec'h "ar c'had" (/ʔa:t/), ro e-lec'h "ur c'hoz" (/ʔo/), sar da rinou e-lec'h "serr da c'henou" (/ʔi'nu/). En abeg d'an distagadur-se ivez ne vez ket klevet diforc'h etre c'h, rc'h ha c'hr kennebeut: mac'h /max/, marc'h /max/, ar c'helou /'xɛ:lu/, ar c'hreiz /xɛi/.

GALL a.g.: gagouilh, gak, bestead (ar ger-mañ a zo anavezet ivez). "Hennezh n'eo ket gall, met gwall-ziatagellet n'eo ket kennebeut". S. Al Liamm niv. 53 hag Hor Yezh niv. 7.

GANASEREZH /gãni'ʃɛ:ri:s/ pe /,gãny'ʃɛ:ri:s/ g.: trubarderezh, yudazerezh. An den a ra ganaserezh ouzh U.B. a ra droug-implij eus ar fiziñs a vez bet lakaet ennañ, a ra gaou pe troioù vil ez dic'hortoz, da skouer dre wallgas unan gwanoc'h egetañ gant ar soñj ne zeuy droug ebet dezhañ e-unan diwar se. Marteze e vije reishoc'h skrivañ -AZEREZH, rak alies e "kaleta" ar gensonenn da heul ur vogalenn verr (kv. rounosañ, raniked).

GLIZHENN /glɥi'ʃɛ:n/ gɛ.: c'hwezenn yen a zeu d'an unan gant ur gaouad nec'h (aon), pe pa vezer o tapout terzienn er-meez. "Dont a reas ur c'hlizhenn (/ʔlɥi'ʃɛ:n/ warnañ pa glevas trouz en deñvalijenn". An den a vez neuze ur seurt hiris ha yenijenn. E-lec'h pa zeu ur c'hlaouenn (/ʔl wɛn/ warnañ e red muioc'h a wad d'e benn hag e sant tommer a-daol-trumm. GLIZHENN < GLIZH. Tuñsel evezh ouzh an distagadur /'glɥi:ʃ/, o tiskouez e teu ar ger eus ur wrizienn gant *wl- en he fenn kentañ (kb. gwilth). Gerioù all ma kaver enno roud eus ar *wl-se e S.I.:

glec'h /glɛ:x/: lakaat piz da c'hlec'h /'ɣlɛ:x/: an w a zo anatast dre an /œ/ e-lec'h /ɛ/, rak an divvo-galenn /he/ pe /we/ a ya alies da /ɛ/ pe /œ/ e Kernev-Izel: Kloued /klɔt/, rouest (< gouestl) /glɔs/, bosst /'blɔs/ e Pont-'n-Abad, krouerier /klɔ'rjɛr/.

gleizhi /'glwa'ji/, liester gleizh: louzoù bodennek, a gresk e-touez ar c'harotez hag ar c'haol, dezho bleuñv gwenn bihan na delioù glas-dour (Stellaria media, gal. "mouron des oiseaux").

Teurel evezh c'hoazh e tistager /glɥiː/ ha /glɥiːj-n/, kv. /skɥiː/ ha /skɥiːj-t/ "skuizh" ha "skuizhet".

GORADUR /go'ra'dyr/ g.: lin-brein, dourenn dev a laka ur gouli da goeñviñ. "Pa vez touillet ur gor e teu goradur er-maez".

GOULYEV /'gulj.w/ g., ls. GOULYEUVOU /gu'ljɛ:u/: doare kloued a vez lakaet ouzh penn, a-raok pe a-dreñv, ur c'harr pa vez c'hoant d'e hiraat evit charreat foenn, lann, pe duilhioù ed. Dalc'het e vezout war-bouez chadennoù ha balegennoù a bep tu d'ar ganastell (d'ar c'hastell). "Lak an duilhioù er ganastell da gentañ, ha goude-se war ar goulyev a-raok". Gal. "ridelle à claire-voie". Hep mar ur stumm rannyezhel evit GOURYEV ("linterne" e Geriadur R.H.).

GOURNOSA pe GOURNOZAN /gur'nusa/ v. gwan: chom diwezhat diouzh an noz, hep mbnt d'e wele, o lenn, o kentañ kaoz, o redek en hentou, h.a. "Skuizh e vezez diouzh an deiz peogwir e chomez ken alies da c'hournosa". An /s/ eo a laka ac'haon da soñjal e tle bezañ -sa na n'eo ket -zañ pe -ziñ en dibenn. Koulskoude ez eus meur a zegouezh all ma kalota ur gensonenn etre div vogalenn tra ma vez blot e rannyezhoù all. Da skouer: piçed /'piçet/, /pi'ket/, krommetenn, komitell evit krommedenn, liester an anvioù-bihanaat en -ig evel raniged /rã'niket/, meleniged /melã'niket/. Ne bouezer ket a-walc'h war ar silabenn diwezhañ evit ma vijen gouest da lavarout mar deo /a/ pe /ã/. GOURNOZAN a c'hellfe bezañ reizh enta. Reolenn ? Kalotadur ur gensonenn etrevogalennek a c'hoarvez peurvuiañ war un dro gant berradur ar vogalenn a-raok.

GWAN a.g., en dro-lavar "bout gwan ouzh /dɛs/ U.B."; tregasiñ anezhañ, ober poan dezhañ dre heskinañ, negasiñ, flemmañ, bezañ dalc'hmat ouzh e wallgas. An hini a vez gwan ouzh U.B. a vez kreñvoc'h a gorr ! GWAN en degouez-mañ a zo enta: negus, mac'honus (e-keñver U.B.). Kv. gwanan "ober poan da, flemmañ (c'hwen)"; gwanez "den a flemma dre zindan". E brezhoneg krenn e kaver skouerioù eus an

dalvoudegezh-se, da skouer e Buhez S. Gwenole, gwerzenn 71: glac'har a-m goan, Hervez V. Henry, Dict. Etym., e c'hallfed tostaat gwan ouzh gwenez hag ouzh al. Wand, sz. wound "gouli". An dalvoudegezh-mañ evit gwan a daolfe da grefvaat ar martezead-se.

GWENNOU /'gɛnu/ en dro-lavar teurel ar gwennoù: dis-kouez e gounnar dre sellout a-gorn, war bep tu, en doare ma hañval an daoulagad bezañ o ruilhañ ha ma weler muioc'h eget boas ar gwenn anezho.

GWENTRIK /'gɛtrik/ a.g.: (o komz eus ur gazeg) c'hoant dezhi en em berañ gant ur marc'h kalloc'h. "N'eo eñt aes labourat gant ur gazeg wentrik, amjestr e vez". E Geriadur Vallée e kaver chaleur (gn): gouentrik. Gwizienn gwantr < lat. izel ventris. O komz eus saout er stad-se e lavarer terik /'tirik/ hep mar tarv-ik, verb terigañ /ti'ri'gã/. Lavaret e vez "ar vuoc'h a zo o terigañ" pa vez o tremen eus ar stad "normal" d'ar stad ma vez terik. Terigañ n'eo ket enta "être en chaleur", met "devenir en chaleur", koulz lavaret. O komz eus gwizi e lavarer ludik (gwelout pelloc'h), eus kiezed e ruj (/ry/): "ur giozenn 'ruj'".

GWERIN, GWERRIN, GWERC'HIN pe GWIRIN /'gɛ:rĩ/ v. da vezañ implijet gant ouzh (/dɛs/): broudañ, heskinañ, lakaat da vont en gwall imor dre deodata, dre nac'h un dra a vez goulenmat, da skouer dre lemel e gabell diwar benn U.B. hag he bannañ er c'harzh (gal. "taquiner"). "Ehan da (a ?) wer-rif ouzh da c'hoar, ro dezhi he levr en-dro !". N'ouzon ket pehini eus ar stummoù kinniget a zo reizh. Ar stumm gwerriñ a glot ar gwellañ ouzh an distagadur: peurvuiañ e vez hir ar vogalenn dirak rr: berr /bɛ:r/ > /bɛ:rr/, karr /ka:r/, a-herr /ã:hɛr/. Gant un r hepken e vije /gɛ:rĩ/. Koulskoude e kaver e Geriadur Vallée (n. 727): taquiner; gwérat (ouzh) C (l). Ret eo evezhiañ e vez distaget g /ɛ/ a-wechoù ivez: start /stãrt/.

Moarvat ez eo gwall-faltaziuz kinnig GWERC'HIN abalamour ma tegas ar ger-mañ soñj eus iw. feareg "kounnar, droukrañs", kb. gwerp "oberiant", h.br. guerg gl. efficac, holl diwar

(1) Ne bouezer ket a-walc'h war ar silabenn diwezhañ evit ma c'hellfen lavarout pe -at pe -iñ eo e S.I.

ar penngel a gaver e gl. uergobretos. Guerg a vije act da gwerc'h. Daoust hag e tlefe d'ar c'h <g bezañ mouezhiet dirak u, l, a ? Distagañ a reer /'gʷɛ:rɛs 'va:ri/, /mɛ'rjɛt/. Heñvel, e c'hellfe gwerc'hiñ bezañ /'gʷɛ:ri/.

Marteze ez eo an hevelep ger ha gwiriñ = goriñ. Ar ger-se, o talvout kement ha "tommañ, lakaat laboused bihan da zont er-maez eus viou", a vez koulskoude distaget /'gɔ:ri/. Ha lavarret e vez "gwerrus", "gwerret" /'gʷɛ:ry/, /'gʷɛ:rɛt/. Marteze e vije kar d'ar gal. guerre ?

GWERRUS /'gʷɛ:ry/ a.g.: hegasus, heskinus, tregasus (o komz eus un den a oar gwerrañ ouzh ar re all, un den a vez gwanoc'h a gorf peurvuiañ).

HAL /ha:l/ e dour-hal: dour-sav. "En nevez-amzer e vez dour-hal shont e traoñ an hent". Alist e vezen da lavarout kentoc'h dour-sav, koulz ha pa vije bet un dra bennak dizereat, didalvez diwar-henn hal. Marteze ez eus ur ster all da dour-hal, hag em bije kammgeret evit dour-sav. Rak n'em eus klevet ar ger nemet dibaotik a wech.

2.HAL a vez hopet d'ar c'hezeg evit o lakaat da dreiñ pe da gerzhout (muioc'h) war gleiz. E kornbroioù all, hervez Yezh. Kervella (p. 246): evit ma troid (pe ma parint ?) war-zehoù. Pezh e zo duch /dy:ʃ/ e S.I.

HENT /hɛn/ g.: ledander (neket hed) etre daou zant heskenn an eil e-tal egile. Pa seller e penn ar rezad dent war-du ar penn all e weler e gwirionez div renkennad: al ledander etre an div renkennad-se eo hent an heskenn (gal. "la voie de la scie"). Bep ar mare e vez ret digeriñ an hent-se en-dro, rak strishaat a ra gant an heskenniñ, hag e vez diaesoc'h-diaesañ labourat gant ar benveg. E lec'h all e lavarer "poull-heskenn".

AHENDALL /hɛn'dal/ ne dalv ket "d'ailleurs, par ailleurs" e S.I., met "autrement, sinon". "Aspedet on bet, ahendall ne vijen ket deut".

HENCHOU, HICHOU /'hɛ/u/, /'hi/u/ ls.: plas, lec'h da fiñval. "N'eus ket heñchoù a-walc'h amañ evit astenn e zivsker". D'am meno, ez eo ichou "espace, place" (Ger. R.H.) an hevelep ger. An daou distagadur reet uheloc'h a gaver e S.I.

CHARRIÑ /'ʃari/ v. gwan. mont kompez, hep diaester, hep herzel; skampañ evit ober plas d'unan all kreñvoc'h. "An heskenn ne charr ket": ne droc'h ket plaen-ha-plaen, sac'hañ 'ra abalamour ma pouez ar c'hef war al lavnenn, pe maz eo hent al lavnenn re-strizh. O komz eus un den: "ret e vo dezhañ charriñ gant ur wreg evelti": ret e vo dezhañ tremen diouti, ober, hep herzel, diouzh he froudenn". "filer doux". "Ar c'hezh a rank charriñ pe dosta ar c'hi".

CHEFTALENN /ʃɛfta:lɛn/ gg.: pod-kafe. Kv. cheftadenn (Ger. R.H.) ha chaftal (P. Denez, Al Liamm, 34, p. 43).

C'HOARI /'xwa:ri/, /'xwa:i/ v. tre seun. Ouzhpenn "ebet, kemer didu", e talv ivez: keout darempred "reizhel", embarañ gant (ur vaouez). Un arliv diduel, ha neket rebechus - evel gant pitaouiñ, e zo ur si, talvout ha ma ra e-keñver meur a vaouez, gant ur ster emgar) - un arliv diduel, orgedel e zo d'ar ger, ha distaget e vez kentoc'h /'xwa:i/. Kv. didu gal. déduit ("prendre son déduit"). An ober a zo amañ a-berzh ar gour. Met lavarout a reer ivez EN EM C'HOARI o komz eus gour ha mrouez war un dro: keout darempredoù reizhel an eil gant eben.

C'HOARI 1) E SOD: 2) E LOEN: 3) E BENN FALL: 1) ober e sod; 2) bezañ digar, ganas, drouk a-ratozh-kaer; 3) bezañ sheurtet, hep ma vije tu d'e zibennadiñ, "faire sa mauvaise tête".

C'HOARI AN DRO: mont a-hed ar c'hostezioù, ha nann war-seun a-dreuz o troc'hañ berr. "Ret e vo deomp (mont da) c'hoari an dro d'ar park (pe: tro ar park), rak re uhel eo kresket an ed". C'hoari tro ar pozh, c'hoari tro an hent (e-lec'h troc'hañ berr, gant ur wenodenn). "Faire le tour", neket "jouer un tour".

C'HOARIBLLEG /xwa:ri'alek/ g.: paotr a vez tuet da c'hoarzhin ha da c'hoari, ha n'eo ket sirius pa glasker lakaat anezhañ da zeskiñ un dra bennak

C'HWITALENNOU /hʷita'lɛnu/ ls.: klogor ("ampoules") o tont dre embregor ur benveg re bell.

YARAÑ /'ja:rɑ/ v. gwan. Daoust hag e talvez ivez: pladañ (gant), chokiñ (kv. "chokez ket ganti" = na bleg ket

d'he froudenn), ober ar pezh a vez goulennet pe gourc'hemennet hep herzel na klemm, evel ur yar o klubuc'hañ dindan an dorn war he c'hoïn.

YAO /'jao/: eo, respont ya d'ur goulenñ er stumm-nac'h.

JELENN /'je:lɛn/ gg.: faoutenn, skarr en ur roc'h, a orin douarourizhel. "Pa gav ar puñser ur jelenn er c'herreg, e teu kalon dezhañ: hep dale e kavo dour". N'em eus klevet ober gant ar ger-se nemet e-keñver reier, kerreg. E Ger. R.H. eo troet "fente du bois". E Ger. Vallée, roet evit "fente du bois, des pierres" hag evel gwenedek.

JILGERC'H /'zilgɛx/ a.s.: doare geot o tennañ d'ar c'herc'h, dreist-holl dre o zañvouezennou "dispak" (skourrek), met an had a zo kalz bihanoc'h ha heñvel ouzh had-geot (avena fatua, gal. "folle-avoine", sz. "wild oats", al. "Flughafer"). S. GDFB, p. 805: Avoine (folle-): bilgerc'h T. An r a zo un p-korzailhenn (/R/), ha ne vez ket klevet dibak /x/, nemet e laka an /ɛ/ da verraat.

Troioù-levar enno kerc'h: KERC'H SEC'H /'kɛx sɛ:x/: bazhadou /'ba:du/, taolioù. Implijet kentoc'h e gourdrouzoù: "C'hwil 'dapo kerc'h sec'h" - tra kon disasun ha ken c'hwerv ha kerc'h sec'h d'al loen-kezeg. GOUL E GERC'H /'gul i 'gɛx/: "Emañ an ebeul o c'houl e gerc'h" /'xul i 'gɛx/ emañ o torc'hw enial eus an eil tu d'egile, war e gain, hag e dreid en nec'h. Teurel evezh: /Y/>/x/ dindan levezon o (na vez ket klevet ahendall). Dre zistresadur e-touez ar vugale (?) e lavarer ivez: "emañ ar marc'h (ar peotr) oc'h ober ruilh gerc'h (pe oc'h ober c'houl e gerc'h) /'hobɛr yuljɛx/: o torc'hw enial en ur dreññ a bep eil diwar e gain war e gof, ha diwar e gof war e gain, dalc'h-mat war an hevelep tu. "Graet em eus ruilhgerc'h d'an traoñ gant ar pred". En abeg d'ar menoz "ruilh" (/Rylj/ e S.I.) eo moarvat ez eo aet "c'houl e gerc'h" da "ruilhgerc'h" e vevh ar vugale.

LABOUSENN /la'pusɛn/ gg.: plac'h dilui, gwidreüs, e ra troioù, dic'houzvez da dud all. Stumm gwregel labous, ana-vezet e S.I., ivez, gant ar ster "homme malin, fripon" (Ger. R.H.). "Het eo ar plac'h da zañsal hep lavarout d'he c'herent. Setu ul labousenn avat !" (Ha reishoc'h e vije "labouzenñ" ?).

LAGAD /'la:gat/ g.: rann-greiz tener ur blantenn' (evel ur gaolenn pe ul letuzenn) e lec'h ma tiwan an delioù. "Arabat teuler douar war lagad ar c'haol pa vezer ouzh o c'hwennat".

LATOUS /'la'tus/. Toull-latous a vez graet eus ur bugel a vez techet da zebriñ kalz eus an traoù lipous, hep mazh. Mar deo latous un anv-gwan e vije neuze kenster gant "lipous, lontek".

LEÑCHENN /'lɛʃɛn/, ls. LEÑCHOU /'lɛʃu/: rann a-dreñv eus ur votez, ma pouez warni seul an troad. Komz a reer enta eus "seul" an troad, hag eus "leñchenn" ar votez. Youn ar Gow (E skeud tour bras S. Jermen) a skriv lechou (/'le'ʃu/ ?). Ar vogalsenn gentañ n'eo ket friet, war a hañval, e fleiben. En abeg d'an heñvelder gant bleñchenn, bleñchoù, ez on tuet da grediñ ez eo deveret leñchenn eus lein (penn uhelañ): al leñchenn a zo uheloc'h eget ar sol. Reizh e vije neuze skrivet leinenn, leinoù, pe lenienn > leñjienn > leñchenn, lenioù > leñjeù > leñchoù. Skouerioù all a gaver e S.I. eus i kensonenn o vont da i, ch: kog (kilhog) /kɔk/ ls. kejer /kɛ:ʒɛr/, krog, ls. krejer, gwaremm, ls. gwaremmeier dist. /,gwar:'mi:ʒɛr/, foenneg, ls. foen-nejiri, ha meur a liester en -où (koadoù, Pradoù, hentou) e lec'h ma seblant un i kensonenn bezañ dirak -où.

LIKEZ pe LEKEZ /'li:kɛz/ a.s.: kistin plat divoued, n'eus anezho nemet plusk. Alies e kaver en ur gloenn a bep tu d'ur gistinenn reut ha ront er c'hreiz div flak skañv: ar re-mañ a reer likez anezho. Mearvat liester lakez - ar vevlien dreut en-dro d'an otroù kofek. Reishoc'h en degouezh-se skrivet LEKEZ.

LIETEZ /li'ɛtɛs/: "emañ ar pemoc'h oc'h ober lietez", am eus klevet lavarout pa vezed o lazhañ al loen-se, hag e kroge da grenañ, gant ar gloazoù, goude koll hogos holl e wad. "Ober lietez": krenañ gant ar gloazoù a-raok mervel. Pe ster resis a zo da lietez ?

LO /lo:/ (Rostrenen): ger a vez kavaret d'ur bugelig, evit e sioulaat pa vez o ouelañ, diskouez kerentez dezhañ, e noilhat. Moarvat ger-dreveziañ (kv. sz. lull, lullaby, kb. lwli). Ar bugel a lavar ivez "mamm lo !" o komz ouzh e vamm (ster da resisaat).

LOENEDENN /lɔ'ne'dɛn/ g.g.: den (gwaz pe vaouez) hag a vez digar, dizamant eus an droug a ra da dud all, daoust ma oar mat e ra droug - pe a ra droug a-ratozh-kaer. "Lezet en deus ar c'hlasker-bara ar gloued digar, hag aet ar biou er-maez: c'hwil 'lâr ul loenedenn !".

LOSTENN-DO /'lostɛn 'do:/ g.g.: bevenn an doañn a valir a-us d'ar porzh, en doare ma vez miret ouzh an dour da redek d'an traoñ gant ar vogel. "Ober a ra glav, laka ar sailhoù dindan al lostenn-do". (Un tammig eo'h arsav ar vouezh etre "dindan" ha "lostenn". An t e "lostenn" ne vez ket distaget mat. "War lostenn e roched" /'lɔ'sɛn/).

LUDIK /'ly'dik/ a.g.: (o komz eus ur wiz) c'hoant dezhi en em barañ gant un tourc'h. Meneget er GDFB, s.v. chaleur (en). Kavout a reer e Geriadur iw.-sz. Dinneen: lâth, lâith, lôth; gwrez anevaled 'zo (tirvi, tourc'hed, bouc'hed) en embarañ. Fa lâth: "brimming" of a sow (brimming = loun betek ar genou, ez voas. Er skouer-mañ n'ouzon ket petra 'dalv). Lâth a glot mat dre ar ster gant /'ly'dik/, nemet e c'hortozfed ur stumm leudik, alies ez a /y/ da /y/ e S.I. Met bez' e levarer ivez /'py:ri/ evit peuriñ. Gant /'ly'dik/ hor bije marteze ur skouer all eus /y/ /y/. *LUD, *LEUD evel anv-kadarn n'eo ket anavezet. Gourel eo lâth. Daoust hag e vije tu da ziskouez kerentiezh etre sz. lewd, al. lûderlich, liederlich, ha ludik ? (1).

LUG pe LUK /ly'k/ a.g.: dalc'het a-sav gant un dra vegec'henn, a senk hag a rog, ma sachar. "Luk eo ho chupenn en orjal dreinek". Pe: dalc'het a-sav gant ul labour dic'hortoz: "Chometon luk, o klask dizober ar skoull dall-se". "Chom luk" a glot mat a-walc'h gant sz. "to get stuck" (kv. amzer lug "temps lourd, suffocant").

LUG /ly'k/ a.k.g.: labour pe trevell dic'hortoz, a vir ouzh an den da ober un dra bennak all. Kavout lug: kejañ gant un dra bennak da ober hag a vir ouzh an unan da vont gant e hent, da gendere'hel gant ul labour pouezusoc'h. "Pa oan o vont da ziblas, o deus gouennet ouzhin reiñ an dorn dezho da vountañ war ar c'harr-tan. Setu ma'm bea kavet lug !".

(1) Ne gredan ket; henstumm ar ger sz. a oa lewede, gant an dalvoudegezh "diboell". Ludik a vije marteze da stagañ ouzh ar wrizienn i.e. lu- a gaver e kalz yezhoù evit traoù ar vuhez "reizhel" (ha neuze e vije disheñvel diouzh lâth) A.E.

LUGAN /ly:gã/ v.tre eoun: (lakaat da) chom krog en un dra bennak vegec'h, rouestlañ. "Luged em eus ma bragoù en drez". "E vlev a zo luged" (Implijet dreist-holl en tu-gouzañv). GWALL-LUGET /gwa'ly:gɛt/ a.g.v.: nec'het, be-c'hiet gant ur samm, ur bean (korf pe spered). "Gwall-luged eo gant ar bugel, ne zeu ket a-benn d'e sioulant". "X, zo gwall-luged gant e c'har gamm", "...gant an diouer a labour". DILUGAN: diluziañ, digemmeskañ, dirouestlañ. DILUGEREZ g.g.: krib vras, gant dent rouez, da rak-kribañ blev luged (luziet) (gal. "démêloir"). LUZ, LUZIAN n'int ket anavezet e S.I., nemet e vijent aet da LUG, LUGAN. Ar z a zo diwar d ha na vije ket klevet. Kv. dilu, dilui e lec'hioù all. Moarvat: luged < luziet /'ly:jɛt/ < luziet. Neuze en defe miret luz e ster krennvrezhonek "embarras" e S.I., hag e vefe un anv-gwan luz heñvel ouzh "torr", "serr", "krog", h.a., savet diwar ar verb.

MALDIVI pe MALDIVI /mal'di:vi/ a.g. pe a.k. ? anavezet en dro-lavar: mont mal(1)divi: (o komz eus danvez, madou) mont da get, da goll, dre wall-zispign, forañ, gwas-tañ, en un doare diemsv, hep gounid ebet, abalamour d'an dizamant, d'al leziregezh, d'ar setoni. "Abaoe maz eo marvet ar wreg eno, emañ an traoù o vont mal(1)divi". Ar rann divi a c'hellfe bezañ en hevelep hini hag e "skuizh-divi", "drouziviañ", d.l.e. diwez. Petra e vefe mal ? gal. mal "drouk", pe < gwall (kv. gwaskadur/maskadur) ?

MARC'FIG pe MAC'HPIG /'ma'x'pik/ (r-korzailhenn na vez ket klevet dirak /x/ !): anavezet en dro-lavar kac'hout ar ma(r)c'hpig: kaout aon bras, kement ha ma koller pep lorc'h, pep emzalc'h. "Pa drouz an arnev e vez prest da gac'hout ar ma(r)c'hpig".

MASKADUR /mas'ka:dyr/ g.g.: maskloù, ar pezh a chom eus ar frouezh, goude ma vezont bet gwasket er waskerell, da skouer, pa vezer oc'h ober sistr. "Ar plant-se a zo diwanet el lec'h maz eus bet taolet maskadur avaloù". Kar da "maskloù" pe da "gwask" ? R.H. a ro gwaskloù "marcs de pomme". A-zivout gwask/mask, kv. mougev (brezhoneg) gant porof (kembraeg) < *uo-kou- (1), pe millicour ha gwiliouri (gal. guilleri).

(1) Nemet e mougev ez eus moarvat levezon mougeñ (L.E.).

MASTOC'HIN /mas'to:xi/ v. tre eeun: moc'hañ, moc'hata, ober fall (al labour). "Mastoc'het en deus ar c'hrennard al labour: troc'het en deus ar plant-kaol koulz hag al louzeier pa oa o c'hwennat". Anavezet e kostez Douarnenez ivez, hervez P. Denez (1). Kv. mastarañ, a zo un tammis disheñvel e ster.

MODESAN /mo'desa/ v. gwan: hufvreal (ar ger-mañ ne vez ket implijet). "An noz paseet (tremenet) em eus modeset teir gwech". N'eus ket neuz vrezhonek gwall-rik da modesañ. Stummoù all, evel mordesañ, modestañ, modezañ, h.a., a vije dezho an hevelep distagadur (kv. dist. marteze /ma'trese/, fustañ /fy/a/, gournozañ ?). Meur a c'her tennañ d'ar c'hoak ha d'an hunvre a grog gant mor-: mordañ, mored, morenn, morfil, morrousk, morvitellañ, morvor (2).

MORGUDENN /mor'gy:den/ gg.: ster dispis din. N'em eus klevet ober gant ar ger-se nemet evit rezeniñ /re'zo:ni/ (skandalat) ur plac'h divergant, dichek, disant, hag he deus graet un dra bennak hegasus, da skouer pa rh'e deus ket taolet pled ouzh he dever: "Morgudenn ! N'hoc'h eus ket diwallet met ar c'hrouadur, kouezhet eo diwar ar gador". Pa vezer kounnaret-tre e hoper a-wechoù: "Morgudenn troc'h-tachou" war ur suert plac'h. Troc'hañ tachou a zo un dra didalvoud-krenn, koulz ha pa lavarer eus un den ha ne zeu da benn-vat ebet gant ar pezh a ra: "Kenkoulz e vije dezhañ mont da dreñ ar vein da sec'hiñ".

MOULGORN /'mulgorn/ g. ls. -OU: (o komz eus avaloù-douer, betarabez, frouezh kalet) tamm, dezhañ kornioù kalet, kerioù serzh. "Arabat reiñ moulgornoù betarabez re vras d'al loened, gant eon na chomfent luk e toull o gouzoug". Kv. moukorn(is) gant Y. ar Gow (E skeud tour bras S. Jermen, p. 196).

MOUROUZ /'mu:rus/, /murs/ g.: mic'hi. Kv. gw. mours "kaoc'h" (mous gant Ivoinet Omnes e 1350). Gerioù deveret: MOUROUZENN gg.: strilhenn vic'hi a zeu er-maez eus fron un den na oar ket anv da sec'hiñ e fri. MOUROUZEG g.: mic'hieg.

(da gendero'hel)
A. HEUSSAFF

(1) Implijet gant J. Riou gant ar ster "gwastañ"; "Lez al melc'hwed hag an holl amprevaned da vastoc'hañ o liorzhoù" (Nemeneoe, p. 114)

(2) Hevelep gwirzienn e gal. cauche-mar, sz. nicht-mare, al. Nacht-mahr, en anv ar Fo-maire, ha martheze ar Mor-holt ? (A.E.).

STUDIADENNIG DIWAR-BENN
ANVIOU-LEC'H UR BARREZ
E KERNEV-IZEL

Enklask war an dachenn

Aet omp, tri ac'hanomp, da Sant-Vig, parrezig vihan gennet etre ar Menez-C'homm hag al Lev-Draezh, war bae Douarnenez, da studiañ un nebeut eus anvioù-lec'h ar barrez.

Graet hor bea a-raok ur roll eus an anvioù-lec'h merket war ar gartenn "Etat-Major". Urzh ar roll-mañ a zo bet heuliet evit ar studiaden. Unan eus an enklaskerien a oa aet ivez da ober un droig e Sant-Vig ur pennadig a-raok, evit na vije ket peurestren pa deufe di en-dro a-benn an enklask.

An enklask war an dachenn a badas pemp eurvezh (eus 3 eur d'enderv betek 8 eur d'abardaez), ha goulenataet e voe tud e pemp lec'h.

Lavaromp diouzhtu e vije bet ret, a-raok mont war an dachenn, studiañ pizh istor ar barrez hag an dielloù kozh, a roje stummoù koshoc'h an anvioù-lec'h. Met penaos kas da benn ur suert rakstudi ? N'eus lenndi ebet neblec'h evit an neb en deus c'hoant studiañ kudennoù skiantek Breizh. Ret eo pennaouiñ amañ alant ul levrig bennak, pe ur pennad bennak en ur gelaouenn gozh...

E-keñver rannyezh emañ Sant-Vig darn eus ar Porzhe, a ya diouz Menez Merdi ha Menez Lokronan e Gevred, betek aridennad Menez C'homm e Gwalarn. Koef ar merc'hed (kozh) a zo heñvel ouzh hini Kemper, hag anvet "bourledenn" gant o-unan, ha "korkenn" gant merc'hed Telgrug, Argoll ha Tregarven, anezho "sparlenned", da lavarout eo merc'hed a wisk koef Kastellin. Boazet a-walc'h e oa an tri enklasker ouzh rannyezh ar Porzhe. Stumm komzet an anvioù-lec'h a heuilh distregadur ar rannyezh. Ar stummoù skrivet a zo koshoc'h, lennekoc'h en un doare, a-wechoù zoken krenn-vrezhonek (dicuer a gemmadur). Met fazioù bras a zo ivez ar stummoù skrivet, dre na ouie ar re gentañ a skrivas an anvioù-lec'h penaos aroueziañ ar sonioù a glevant. D'am soñj, eo bet levezonet ivez stummoù komzet a zo gant fazioù stummoù skrivet a zo hag o distagadur gallek, met an dra-

mañ a zo diaes da brouiñ pa n'eus ket a baperioù kozh nag a zihelloù.

Merkañ pizh ar "relief" (doare ar vro) a zo ret ivez evit kompren distummedurioù a zo. Da skouer "krec'h" a c'hall talvezout 1) uhelenn 2) lec'h uheloc'h war ur stêr (amont), a vez distreset e "ker" a-wechoù (kerh eo e gwirionez). Evit reiñ skouerioù resis, kemeromp an daou anv-lec'h Kermilh ha Kerkom. Milh a dalvez "milin" e Sant-Vig. Met e Kermilh n'eus tamm milh, a vo lavaret deoc'h diouzhtu. Anv ul lec'h war ar ster-se eo, uheloc'h eget ar vilh. "Krec'h Milin" eo enta, "l'amont du moulin". Ahendall, kêr + milh a rofe *Kervilh.

Gwelomp Kerkom bremañ. Ar soniadurazh amañ a ra deomp diouzhtu un heñchadenn: an dud ne zistagont ket "kerkom", met "ker + ur paouez + kom". Ar re a oar brezhoneg Goueled-Kernev a anavez an doare-se da zistagañ an h. N'eus c'hwezhadenn ebet aet eo da goll, met ment an h a chom, ur vent c'houllev, ur paouez. Setu enta "kerh-kom", da lavarout eo Krec'hkom. Ahendall, ma ne oar ket mui an dud e talvez kom kement ha traonienn vaz, e lavarint deoc'h amañ Kerkom ouzh krec'h an draonienn, tra ma vez anvet al lec'h e traon an Troc'hom, da lavarout eo Traon-kom. Notennomp ivez en dije roet kêr + kom, *Kerkom.

Setu enta skouerioù penaos e c'hall an douaroniezh hag ar soniadurazh mont a-du da adkavout stumm reizh un anv-lec'h distreset.

Lavaromp t'hozh ez eo reizh a-walc'h ez afe "krec'h" da "kerh", pa vez didac'hmeuzh. En hevelep doare ez ab "bren" da "bern", "prespital" da "perspital", h.a. E rann-yezh Wened, gant taol ar mouezh war ar silabenn diwezhañ, e klevet "korc'hen" evit "krec'hen", "burllu" e-lec'h "brulu", h.a.

Surt studiadennoù war al lec'h a rankfe enta bezañ rakprientet ervat. Ret e vije kaout tu da studiañ ar stummoù skrivet, o lakaat war ar gartenn. An douaroniezh a zispiegfe an anvuañ eus an anvioù-lec'h. Lod all a vije kavet o ster, pe o stummoù reizh, dre referañs ouzh paperoù kozh, pe an dielloù. Mont a rafed enta "war an dachenn" evit gwizkaat, hag evit diskoulmañ ur gudenn resis bennak.

Seurt studiadennoù, leveromp c'hoazh, a rankfe bezañ graet dindan urzh ar Skol-Veur, pe (peogwir n'eo hi ket gouest !) dindan ren ur gevredigezh bennak, enni tud ouizieh.

Ahendall, "darn eus al lennegezh vrezhonek eo an anvioù-lec'h". Kavout a reer enno hengounioù ha barzhoniezh. Un feiz marteze e vo skrivet gwelloc'h hon anvioù-lec'h war skritelloù an hentoù, war ar c'hartennoù, war dielloù an notered, h.a.

Ouzhpenn, darempredoù a vez gant ar vrezhonegerien. Ar re-mañ a vez plijet o welout tud hag a gomz outo e brezhoneg, ha bamiñ a reont pa glevont an enklaskerien o kuzuliañ etrezo e brezhoneg "uhel". "Gouest int da lavarout kement tra e brezhoneg", emezo. Ya dispar eo seurt enklaskoù da ziskouez d'ar vrezhonegerien taoudegezh o yezh, hag an dudi a gemer enni tud desket a zo. Pa lavared dezho "C'hwil 'oar, c'hwil an hini eo, ha n'eo ket ni, a oar ar gwellañ brezhoneg. Ni 'fell deomp deskiñ brezhoneg mat ganeoc'h", e souezhent, met lod a lavare o'n em soñjal: "Ya, gwir a-walc'h eo".

Degemeret mat e voemp e pep lec'h hag anat eo gouzout e chom ar vrezhonegerien tud herberc'hus, dreist-noll paz eer dezho en o yezh. Merzet hon eus ez eo an dud 35-40 vloaz a gemer ar muiañ dudi er brezhoneg. Marteze o deus bet lennet "Arvor" pe kelaouennoù all, pa oant en o ugent vloaz.

Erwan BREGAR.

(Embannet e vo an enklask en niverennoù da zont).

I

Lod a gred n'eo ket dav kaout ur yezh skiantel e brezhoneg. Ret eo degemer neuze e chomo ar brezhoneg da viken ur yezh a eil-renk, yezh ar gouerion ha netra ken. Ur yezh avat ne c'hell bevañ nemet maz eo ur yezh ur gevredigezh klok: da lavarout eo ma c'hell bezañ implijet ken gant ar c'houser ken gant ar gwiraour pe an ijinour er c'halvedigezh a sell outo.

Ret eo gouzout ahendall ez amprest ar yezh voutin implijet er c'helaouennoù pemdeziek e-leizh a droioù-lavar hag a c'herioù digant ar yezhoù skiantel - gwiraouriezh, medisinerezh, mererezh, h.a. (da skouer, e galleg, "oeuvres péri et post-scolaires", pe e yezh ar c'henwerzh hag ar brudamant "plume tenco-fonctionnelle"). Merkomp ahendall eo an erriadur ha n'eo ket ar ger e-unan a zo bet amprestet amañ. Seurt gerioù a gaver dreist-holl e yezh ar medisinerezh, diwar levezon an alemaneg war a seblant.

Hep yezh skiantel, hep kelennadurezh uhel ha skolveuriek e brezhoneg, ne vimp biken evit sevel kelaouennoù ha kezetennoù o plediñ gant holl zearoù ar vuhez a vremañ ha bewech ma fello d'ar Vretoned gouzout un dra bennak resis diwar-benn ar sevenadur modern e rankint mont d'ar galleg pa ne ve nemet o kemer "Science et Vie" pe "Votre Santé" ! Peseurt istim a c'hellint kaout evit ur yezh di-amzeriet ha barnet da chom da viken izeloc'h eget ar galleg ? Dismegañsiñ an dud eo rediañ da ober ben-dez gant ur yezh ha na c'hellfe ket diavaezañ ar c'hard eus o me-nozioù: na disofijit ket e ranko an dud hep dale chom betek triwec'h vloaz er skol e-lec'h na vo desket dezho tost da vat nemet galleg. Rak biken ne esanto ur gouarnerezh gall da lakaat ar brezhoneg da zavez rediek er skolioù eil-derezh, ha nebutoc'h c'hoazh er skolioù kentañ-derezh, nemet lakaat e ve da blegañ gant ur politikerezh krefivoc'h ha tae-roc'h eget an hini a zo al leñs gantañ e Breizh er mareañ. Diyec'hedus eo avat remañ speread an dud voutin ha na c'hellint biken anavezout mat nemet ur yezh, pe vrezhoneg pe c'hallec'h e ve.

II

Abaoe pell e klasker diluziñ kudenn ar yezh skiantel e Breizh. Vallée ha Mordiern o deus heuliet argentaou reelenn ar c'heltiekast. Un toullad gerioù, anvioù skiantoù dreist-holl, a zo chomet diwar o labour. Nevez 'zo avat ez eus bet kemmet penn d'ar vazh: e-barzh hor c'helaouennoù e tipluk gerioù nevez e-giz kultur, filozofiezh, di-
lekt, ha me'oar-me. Ha kinnig a reer zoken arkitektour e-lec'h "tisavour" (pe "savour-tiez").

III

Evit meizeñ gwelloc'h kudenn ar yezh skiantel e brezhoneg, klaskomp gwelout pebezh diforc'h e zo etre ~~etre~~ ar galleg boutin, da skouer, hag ar galleg skiantel, hihi ar medisinerezh, lakaomp.

1) Implijout a ra ar galleg skiantel gerioù gresianek ha latin nevez-amprestet pe nevez-stummet e-lec'h ar gerioù boutin o defe, war-bouez nebeut, ar memes talvoudgezh: anemèse e-lec'h interrogatoire, téléologie e-lec'h finalité (hag ar c'hontrol: dystéléologie), lysé e-lec'h destruction pe dissolution, lytique e-lec'h destructeur pe dissolvant, h.a. Hag a-benn ar fin e lavaro ul loenvezeg o komz eus ur c'hazh, e-barzh un dezenn diwar-benn loenvezegiezh: Le tableauplinique étant ayvétique, ar pezh a dalvez e galleg plat "N'ayant pas de fièvre". Ur mezeg, par d'ar Vajed a wechall, a rank kaout ur yezh hud, pell diouz hini ar vulgus, pe e vefe kollet e enor.

2) Ijinañ a reer anvioù-gwan ha na gevñ ket e latin klasel: post-prandial "goudepredel", geste "dougrez". Notit mat n'eus bet biskoazh seurt ger e latin: gestus, -a, -um a dalv e latin "douget" ha n'eo ket "o tougen". Ar vezeioù avat n'int ket nec'het gant ken nebeut a dra. Ha displegañ a reont: primigeste, secondigeste, tercigeste, quadrigeste, h.a. Nemet pe chom berr latin ar mezeg e kaver deuxième geste e-lec'h novigeste, ha zoken - mezh ! - deuxième geste.

An hevelep mezeien o deus ijinet ar ger pare a dalv "goude-gwilioudiñ". Ar ger-mañ kennebeut ne glot gant ger latin ebet; parens a dalveze hepken an tad pe ar vamm, unan eus ar gerent. An dra-se ne vir ket outo da implijout an

drocienn une femme pare. Hag e tispleg'er ad libitum: primipara, secundipara, n.a. (1).

C'hoarvezout a ra gant ar vezeion implijout end-seun er ger latin e-unan, da skouer status dysrhapicus pe decubitus dorsal (= gourvez war ar c'hein), l-wechoù zoken e teuor da lemel ar ger-mell a zirak hevelep gerioù amprestet. E saozneg pe en alamaneg eo stankoc'h c'hoazh ar gerioù latin er yezh skiantel.

3) Kavout a reer ivez e galleg skiantel ar si fall a gaver er galleg boutin, da lavarout eo un deveradurezh-c'herioù daouek: moelle e-keñver médullaire, cervelet e-keñver cérébelleux, cerveau e-keñver cérébral, ha ne disañjit ket encéphale, ha n'eo ket gwall ziforc'h e ster diouzh hini cerveau.

4) Er yezh skiantel e tigl'er gourfennoù nevez, lakeomp -gène pe -génèse, -logie. Ar gourfenger -gène e glot tost da vat gant ar gourfenn brezhonek -us: tétanigène, crimino-gène, n.a. Bez' e c'hell ar gourfenn-se kaout un dañvoudegezh disheñvel: psychogène da skouer a dalv "e tout eus an ene", "douget gant an ene".

5) Stank-tre eo an anvioù-gwan pe anvioù-kadarn kevrennek hir-kenañ, da skouer: lunaro-rhizomégalique (e-tal rhizo-mégalo-lunaire), anatoxi-séroprévention, cario-résistance, panhypotélendocrinose, gynédroblastoma, polluetérapie (sic !), hypophysio-surréno-génital, bio-psycho-social, hérédico-familial, sanguiniformateur, endocrino-métabolique. Notomp penaos eo kemmesket ar gerioù-se gresianeg, latin ha galleg boutin. Gerioù krouet int, n'int ket gerioù amprestet. Ar galleg a zeu da vezañ emañ heñvel ouzh yezhoù an Henamzer.

6) Ar rakgerioù a zo distag a-wechoù diouzh an anvioù-kadarn pe an anvioù-gwan kevrennek, evel en alamaneg: HYPO et dysménorrhée, l'hypo et anesthésie morale, lobo, topec et thalamotomie.

(1) emañ, 'm eus eon, e klask an oberour bezañ latinoc'h eget ar Romaned ! Primipara a gaver e skridoù Plinius, ha moarvat e lec'hioù all, gant an hevelep talvoudegezh hag e galleg skiantel bremañ. - A.E.

7) Gerioù estren a amprestet hag a zeverer: stress (sz.) hag (agent) stressant; gestalt (al.) ha gestaltiste. Ha c'hoarvezout a ray gant ur mezeg galleger skrivañ: "Il semble que la psychanalyse perde du terrain au profit de la sociothérapie et de l'occupational therapy". Ha n'eus ket bet kemeret poan zoken da lakaat krochedoù. Saurt gerioù a zo didroùs, sañset, ha nevez 'zo ez eus bet savet gant ur mezeg gall ul levrig evit diskouez e c'helle ar ger stress talvezout kent tra disheñvel ha n'oa ket tu eta d'hen treñf. Ar wirionez eo e talv, tost da vat, kement ha "sko" pe "from". Diouzh un tu all e komzo ur mezeg saoz eus "Folie à trois", hag un Alaman a skrivo "Die Psychiatrie der oral-Petit-Mal". Amprestañ e reer ar ger war un dro gant ar menoziadur.

8) Anv-gwan ha rakger a c'hell c'hoari en hevelep roll. Bez' hon eus da skouer chirurgie neuro-vasculaire, a dalv war-bouez nebeut "nerv-gwazh-surjianerezh"; ha diouzh an tu all e kavor psychochirurgie, a c'hellfe bezañ troet kenkaulz gant "chirurgie psychologique" e galleg. Kejou a reer ivez gant neuro-chirurgie fonctionnelle, en dije gallet kaout kerkoulz ar stumm "chirurgie nerveuse fonctionnelle". Er bomm-mañ n'eus nemet fonctionnelle a gement a vije ur gwir anv-gwan. Nerveuse a zo kement hag un anv-kadarn. An trede stumm a vefe hemañ: "chirurgie fonctionnelle des nerfs".

9) Implijout a reer muic'h-mui ar berradurioù hep o zreiñ, gant niverennoù diouzh ret: INH, R.A., ACHT, P.A.S., 5HTP, BOL148, hag e lennet en alamaneg: Synthese der α-γ-Poly-L-Glutaminsäure... Me a gav din ne dalv ket ar boan terriñ ar penna da vrezhonekaat saurt jagouilhaj. N'eus nemet hen kemer e-giz m'emañ.

Heñvel-tre eo yezh skiantel ar saozneg hag ar yezhoù latin all ouzh hini ar galleg. An alamanegerion avat, evito da implijout e-leizh a c'herioù latin-rik, dreist-holl en anatomiezh, o deus krouet un toullad gerioù broadel: aesoc'h e oa dezho abalamour da c'harsavadurezh o yezh hag en abeg d'hec'h c'hoarvezh ivez. Kredapl eo ahendall eo bet krouet ar ger secundipara e galleg diwar skouer an alamaneg Zweigegebände ("eil-williouderezh" e brezhoneg) (1).

(1) S. n. (1) ar bajenn a-raok. Ar c'hontrol eo moarvat: graet eo bet ar ger alamanek war skouer al latin. - A.E.

Bez' e kavomp avat e-leizh a anvioù kleñvedoù alemanek: Lungen- und Rippenentzündung; Entzündung a dalv amañ "tani-jenn". Ar ger gallek "affection" hag ar gourfenn -pathie ezo talvezet gant ar ger Erkrankung, ar gourfenn -tomie gant Eröffnung, h.a.: Nierenkrankung e glot gant nephropathie (e brezhoneg "lounez-klañvedur" pe "nefropatiezh").

Troet eo bet evol-se an darn vuiañ eus anvioù ar skiantoù mezegel: Frauenheilkunde, Kinderheilkunde, Augenheilkunde, Nasenheilkunde, daoust ma kaver kichen-ha-kichen ar ger etrevroadel: Gynäkologie, Pédiatrie h.a. E-giz-se c'hozh e kavomp Zuckerkrankheit e-tal Diabetes, Vergiftung e-tal Toxicose, Beziehungswahn e-tal Paranoia. Douget e vo ar c'haskour alemaneger da zibab ar ger brezel pa felle dezhañ skeudonnañ gwelloc'h e soñj; dilenn a ray ar ger etrevroadel pa venno hen termenñ strishoc'h, dreist-holl pa blede gant an eno-yeo'haouriezh, da skouer. Masket a-walc'h eo forzh penaos yezh ar medisineriezh en alemaneg, peogwir e kejer war un dro gant bôsertig ("gwall-embrouis"), das Erkennen der Herzkrankheiten ("diagnostik ar c'halonglenvedoù"), ha die inapparente Virusinfektion pe die experimentelle Virusinfektion.

N'eo ket kalz "glanoc'h" yezh an eneoniezh. Setu ar gerioù am eus teskaet en ur lenn un nebeut linennoù: Intuition, Objekte, emotional, Charakter, Aktualität, Funktion, okulte, zivilisierte, Phänomen, h.a.

Trevzeñ an alemaneg a ra an izelvroeg, ha kontañ a reer tost da vet an hevelep kementad-dre-gant a c'herioù vroadel e-berzh yezh skiantel izelvroiz. E-kichen geneskunde (al. Medizin) ha keel-neus-oc'helkunde ("gouzoug-fri-skouarnouriezh" pe "oto-rino-laringologiezh"), zwanerschaft (al. Schwangerschaft) loop (al. Lauf, red ar gwad), e kejer gant gerioù e-giz abnormale, resultate, frequente, modulatie, diagnostiek, maligne, electrocardiogramm, h.a. (amprestet kentoc'h digant ar saozneg eget digant ar gallek, evel m'hen diskouez ar furm abnormal).

An hevelep levezon a-berzh ar saozneg kentoc'h eget a-berzh an alemaneg a ziverzer en deneg hag er svedeg skiantel. An holl c'herioù latin a gaver enno a zo diwar orin saoznek, ar re all a zo trevezet diwar an alemaneg ha lennegel int kentoc'h eget skiantel. En ur skrid 17 linenn

em eus pennaet ar gerioù-mañ: biokemisk, Enterobacteriaceae, definition, organismes, zoologie, botaniken, system, genetisk, phylogenetisk, fysiologisk, autotrophe, komplisaret, organisk-kemisk, milieu, spekulation, e-tal grundlag ha bidtrag a glot gant an alemaneg Grundlage ha Beitrag.

Didalvez eo komz eus ar rusianeg; daoust ma chom disual a-walc'h ar skiant soviedat, ez eo ar rusianeg ken karget a c'herioù gresianek hag ar yezhoù indezeuropek all.

An iskiseñ pezh eo marteze eo ez eo set ar gerioù-se e-berzh yezhoù ha n'int ket indezeuropek tamm ebet. Da gentañ en euskareg: notañ a ran gerioù seurt-mañ: formula, mentalitate, etnographi, antropologoak, triangulo, h.a. Kavet em eus ivez skridoù savet e yezh Indoneziz hag a implije ar memes gerioù-se. Mouzon ket avat ha ken stank e vefent en arabeg; ret eo soñjal ez eo bet an arabeg ur yezh skiantel a-viskoazh a-raok an holl yezhoù europat; ar yezh-se an hini eo he deus kemeret lec'h ar gresianeg evel yezh skiantel e meur a vro greizdouarek.

IV

Daoust d'ar pezh a gred darn marteze, n'eo ket unvan na stabil ar yezh skiantel. Vloez da vloez e vez krouet gerioù nevez evit aroueziañ ar memes fed, lakaomp ar memes kleñved: étiojénèse hag étio-pathologie, rhumatisme articulaire aigu ha maladie de Bouillaud, an hevelep kleñved a zo bet anvet a bep eil: gangyolisme, lipochondrodystrophie, h.a. C'hwec'h pe seizh ger a c'heller kaout evel-se evit menegiñ an hevelep tra. Rak-se eo techet ar vezelon da zegemer ar ger-aroueziañ kentoc'h eget ar ger-displegañ, ha da lavarout da skouer maladie de Bouillaud kentoc'h eget rhumatisme articulaire aigu. N'eus forzh peseurt mezeg, ahendall, a c'hell ijinañ ur ger ma ker. Ha skrivañ a ra saer un dezenn diwar-benn ar "c'hruptokokoz": "Mais les présentateurs créant à chaque observation un nouveau terme pour la maladie et le champignon, une certaine confusion terminologique s'ensuit".

Bez' e c'hell ul lanoùoù kaout ouzhpenn e anv skiantel rik anvioù kenwerzhel ken lies hag an tiez-kenwerzh a generezh anezhañ: al louzoù anvet e gallek "chlorhydrate au

benzylate de diaminoéthanol" a zo bet badezet Benactyzine e Bro-C'hall ha Parasen pe Suavitil e broioù all. Evit ul louzou all, ar ger kenwerzhel Largactil a zo implijet kement hag ar ger boutin "chlorpromazine".

Kasaus eo avat n'o defe ket etav ar gerioù "etrevroadel" an hevelep talvoudegezh en holl yezhoù na gant an holl skrivagnerien. Ledanoc'h eo, da skouer, tachenn ar skizo-freniezh en alamaneg eget e galleg. Ret eo anavezout mat ur skiant a-barzh kompren ar geriadur anezhi e n'eus forzh pe yezh.

Kemmus a-walc'h eo troioù-lavar ar skrivagnerien. Ober a reont kerkoulz gant épilepsie post-traumatique hag épilepsie traumatique, pe psychodrame analytique ha drame psychoanalytique. Hag e szoneg e kavot kichen-ha-kichen the elderly primipara hag a primiparous woman.

Aozet fall do gerioù 'zo gant ar skrivagnerien. Enebiñ a reer e galleg psychogénèse ha sociogénèse d'une névrose. O vezañ ma ne c'hell bezañ e nervez nemet en ene (ar psike), e vije bet gwell komz eus "endogénèse" hag "exogénèse". Ur ger evel sociogénèse ahendall a chom un apaks.

Rek-se e c'heller lenn e-barzh niverenn miz Gwengolo 1956 eus an "Annales médico-psychologiques": "C'est la nomenclature suggestive psychiatrique qui est devenue la cause de la confusion de ces notions". Hag e-barzh ul levr seznek (amerikan) "Medical Research. A Midcentury Survey" (1954) e c'heller lenn kement-mañ er pennad diwezhañ:

"It may be that psychiatric concepts with reference to schizophrenia and mental illness may be more generally persuasive when they are less word-bound and are conveyed with more classic reference to original Greek and Latin derivations - and perhaps with more interest in Anglo-Saxon equivalents. (Me a isverk). The reader can navigate only if he can bring into play the same degree of semantic skill as that displayed by the writer".

Un dra souezhus eo e gwirionez gwelout tud oc'h ampres-tañ o geriadur digant yezhoù marv n'anavezont ket mat peurliesañ ha n'int anavezet tamm ebet gant al lenner boutin. Ar vezeion ahendall, hag i barrek war o danvez,

evel gouzision all, n'int ket mailhed evit-se war ar yezhoniezh. N'eo ket souezhus eta ma ne zeuont ket a-benn d'en em gompren kenetrezo.

V

Dont a ran bremañ da gudenn ar brezhoneg. Da gentañ ec'h anzavin e vefe dibocell klask treiñ an holl c'herioù etrevroadel gwitibunan. Kantmiliedoù a zo anezho ha seurt trevell war ar marc'had n'eo bet embreget e nep yezh. Merket em eus endev penaos e kemmont elies, penaos e varvont buan a-wechoù. Treuzskrivomp an darn vuiañ anezho eta: Roparz Hemon en deus diskouezet an hent. Padal e kav din e vefe koulz hag aasoc'h da gompren d'al lennerion voutin gerioù a-seurt gant tredangalonskrid hag enekleñvedoniezh eget elektrokardiogramm pe psikopatologiezh. Ezvevennañ a vefe skudennusoc'h eget elimiñ ha labousedoniezh (kv. "Brud", niv. 2, p. 93. Ya, tuddoù, e-barzh "Brud" e klaskan va gerioù skiantel !) a zo aasoc'h da intent eget ornitologiezh.

War va mano, n'eo ket fur en em harpañ war ar galleg hepken evit treiñ ar gerioù skiantel. Lakaomp e skriv ar c'hallegerion gaine épithélliale interne du poil, tra ma talvezo an alamanegerion an hevelep tra gant Haarwurzel-scheide. Maat eo gwell neuze tremen dre an alamaneg a-benn aozañ ur ger e brezhoneg.

Dre vras evelato eo a-walc'h treuzskriavañ an holl gealgerioù ("ideogrammoù" ma kavit gwell), da lavarout ar re na dalvezont nemet un dra resis, fatis ha divoutin: gerioù eta n'o deus nemet ur ster hag ur ster danvezel.

N'on ket sur avat e vefe gwall dalvoudus reiñ bremañ anvioù etrevroadel da skiantoù o doa un anv broedal betek-hen (daoust ma c'hoarvez an dra-se en alamaneg pe en iwerzhoneg, peogwir em eus kavet geograif e-tal tirdolas ha stair e-kichen seanches). Ret eo anzav evat n'eo ket heson gerioù etrevroadel 'zo. Ar gerioù o kregiñ gant psike, da skouer, ne c'heller ket kemmadurif: ar psikologiezh a zo distaget e gwirionez ar psikologiezh. Penaos distilhañ ahendall o psikologiezh ? Un druz eo ne c'heller ket mar-teze tremen hep to.

Draes eo din tommañ ivez ouzha gerioù nevez evel filozofiezh pe kultur. Seurt gerioù n'int ket kealgerioù. Lies-ster int: un istor o deus ar yezh n'int tennet diouti; stag int ouzha sevenadur ur vro. Bevl ma anavezomp re vat ar galleg e vimp techet da reiñ dezho e brezhoneg an holl sturioù o deus e galleg pa amprestimp anezho. "Filozofiezh" avat a c'hell talvezout e galleg: 1) prederouriezh; 2) dibreder, dinec'h; 3) menoziadeg, strollad-menoziou; 4) emsav ar Filozofed c'hall en XVIIIvet kvd. "Psikologiezh" a c'hell anoueziañ 1) ensoniezh; 2) tresperezh-ene; 3) temz-spered. Ha kemeromp "kultur" (dihesonat ger !); tri ster en deus: 1) sevenadur-pobl; 2) deskadurezh, lennadurezh (un den); 3) sevended, sevenadurezh. Ma tegemromp "kultur" e rankimp degemer ivez "kulturel" hag "en em gultiviñ", na petra 'ta ! Kembraiz, e gwirionez, n'o deus ket klasket distroadañ sthroniaeth gant philosophydiaeth, na diwylliant gant cultur (diwylliant a sell ouzha ar sevenadur speredel, gwareiddiad ouzha an hini danvezel).

War var emsomp ivez da zegemer talvoudoù estren o tegemer gerioù estren. Lakaomp, ar gerioù sevenadurezh ha diwylliant (= "di-oueziant") a denn d'ar galon tre ma tenn ar ger culture d'ar spered.

Amprestañ a reer gerioù estren ivez pa n'eur ket gouest d'o c'hompren mat hag a-se n'o zreiñ mat; neuze en em zaller gant gerioù. Vallée ha Meven Mordiern o doa komprenet mat an dañjer-se; glanyezhekaat ar brezhoneg a dalvezze evito hen resisaat hag hen pinvidikaat war un dro, re-diañ ar vrezhonegerion da veizañ mat ar pezh a felle dezho displegañ.

Sur-mat e ranker lezel kalz a zicubiezh d'ar skrivagnerieon vrezhonek; ma 'gred em eus diskouezet a-walc'h e c'hell ur galleg ober gant e yezh ar pezh a gar ha krouiñ gerioù hervez e froudenn. Ret eo avat derc'hel kont ar muiañ ar gwellañ eus labour hon diarnogerion; hep hangoun n'eus ket a yezh. Arabet pennadifñ ne, anez ne vo nemet dizurzh er yezh. Merzet em eus d' skouer pevar doare da dreñ ar ger "psychanalyse": 1) enedielfennerezh (Y.O.); 2) eneveizoniezh (P.D.); 3) psikanalizenn (Barr-Heol); 4) psikanaliz (Abanna). Kemeromp ar ger galleg "artificiel"; kavout a reomp: 1) artifisiel (Y.O.); 2) artifikel (R.H.); 3) arzaouel (Lb.). Erfin evit treiñ "syntaxe" e

lennomp tri ger ivez: 1) kevreadur; 2) ereadurezh; 3) franzennadurezh. Ha motvrat gant ar c'hiz nevez e vo kinniget syntaxe pe sintaks. Anet eo hon eus ezhomma eus un likadumiezh evit reizhañ ar yezh.

Merkomp ivez e kollomp alies gounid an dibennoù brezhonek o resev ar gerioù etrevrondel hep diuz na dilenn: e-tal enedielfennerezh (arz) e tleer kaout enedielfennadur (ober graet) hag enedielfennadenn (disoc'h an ober graet). Bez' e c'heller merkañ avat penaos an holl c'herioù kinniget gant Roparz Hemon, war-bouez nebeut, a echu gant an dibenn -ezh pe -iezh evit an anvioù-kadarn. Ma 'oar n'eo ket ken pervezh etev ster an dibennoù hag ez int artifikel e meur a geñver; ret eo derc'hel dezho er yezh lennegel, avat; pinvidikaat a reont ar brezhoneg.

En ur skiant avat e tlefe ar geriadur chom broadel ar muiañ ar gwellañ; ar brederouriezh an hini eo. Anez-se e teuy hor yezh da vezañ geonac'h hag hor prederouriezh da vont da heuk, rak gwellañ gerioù nevez a c'hell reiñ tu da zisplegañ keallioù nevez. N'eus ket a brederouriezh wriziennel hep geriadur wriziennel. Setu ahendall pezh a skriv W. Ehrhardt e-barzh niverenn miz Du 1957 an "American Journal of Psychiatry", er pennad "Psychiatry in post-war Germany": "The philosophical formulations and the terminology of Heidegger and Sartre which are important for existential-analytical interpretation of psychoses and neuroses cannot be translated into another language without great difficulty, - if at all...". Ne vije ket bet a Hegel hep yezh alaman; a-se navije ket bet a v-Marx kennebeut.

Kembraiz o deus savet ur rummad skridoù prederouriezhel dindan paeroniezh o Skol-Veur. Dre vras e reont gant ur geriadur kembraek. N'eus nemet sellout ahendall ouzha ar rolloù gerioù diwar-benn prederouriezh embannet er gelaouenn Festa evit reizhañ e klask Iwerzhoniz broadelañ geriadur ar brederouriezh kenkoulez ha Kembraiz.

Gwall-luziet eo e gwirionez kudenn ar yezh skiantel peogwir ne denn ket hepen d'ar geriadur hogen d'an ereadurezh ivez. O vezañ avat maz eo chomet ar brezhoneg er-maez eus emsavoù lennegel europat e-pad pell amzer ez eo distag a-walc'h hec'h ereadurezh diouzh hini ar yezhoù europat all, dreist-holl e-keñver implij an anv-kadarn pe ar verb e-lec'h

an anv-gwan. Ar yezh skiantel etrevroadel a ra drüst-holl gant an anv-gwan. N'eus ket tu da zegemer ar yezh etrevroadel hep degemer war un dro troiennoù hag ereadurioù honnezh.

Mar deo tonket da c'heriadur teknek ar skiant e brezhoneg bezañ etrevroadel, eo arabat mont re bell war an hent-se pa vo anv a ledañ-deskamant evit al lenner boutin. Ret eo klask treiñ bewech m'en devez c'hañs ur ger da dremen er yezh bendez pe bewech ma vez aesoc'h da gompren en e stumm brezhonek. N'eus nemet an tu-se da virout d'ar brezhoneg e resisted hag e binvidigezh.

Youenn OLIER
Roazon, 25 a
viz Genver 1958

-:--:-

Stagadenn I.- Ur gudenn all eo hini ar gerioù-micher (ha n'int ket gerioù-micher diwar ar maez). Ret eo brezhonekaat en un doare brav ar re a zo ar muiañ implijet. Hep mont re bell war an tu-se adarre: bez' ez eus da skouer un toullad gerioù hag a zo kenwerzhel-rik: "Nescafé" = "kafe-poultr", pe "Persil" = "soavon-poultr". Bez' e c'heller lezel evel m'emaint pe o zreiñ e-giz m'em eus graet. N'eo ket sur, goude-holl, int traoù da badout ha ret eo anzav penaos e galleg ne vez graet nemet gant an anv kenwerzhel. Ne greden ket e talv ar boan kas ar yezhkarouriezh betek implijout buzhug-kleuz evit "makaroni" (Absulio) hag ibilh-butun evit komz eus "sigaretenn" (Berthou-Kaled-voulc'h).

Stagadenn II.- Kredapl eo ne vo en amzer-da-zont, a-benn kant pe daou-c'hant vloaz, netra nemet div yezh skiantel a-bouez evit ar skridoù teknek a dalvoudigezh hollek: ar saozneg hag ar rusianeg. Ha pa soñjer e niver an deknikourion rusianeg e c'heller en em c'houlenn ha ne vo ket nemet ar rusianeg da c'hellout c'hoari roll al latin gwechall evit ar skridoù skiantel. Gwiriañ a c'heller avat a-dal bremañ penaos emañ al leñs er bed digomunour gant ar saozneg. Brasoc'h-brasañ eo e lodenn er c'helaouennoù etrevroadel. E Paris zoken ez embanner bremañ kelaouennoù ha rummoù-skridoù a ro lod eus o bennoù d'ar saozneg ("Insectes sociaux", "Etudes néo-natelles", "Chimie nucléaire"). Ar broioù skandinavek a gas da vaez-bro troidigezhioù saoznek eus o zezennoù (Displeget e vez en tezennoù-se er yezh vro-

adel da gentañ, evel just). Kelaouennoù skiantel Japaniz hag Israeliz a vez embannet e saozneg. Izelvroiz avat a gendalc'h da ermaeziañ tezennoù en o yezh vroadel, marteze peogwir eo heñvel a-walc'h en izelvroeg ouzh an alamaneg (1). Erbediañ a reer an divyezhegezh e Bro-C'hall a-wechoù: hounnezh avat ne vefe tamm ebet a-du gant ar galleg.

E Bro-Japan eo choñet an alamaneg yezh skiantel ar vezeion e meur a lac'h.

Stagadenn III.- Perak e vefe gwell dolikokefalek eget "hirbennek" e-keñver skiant ? Marteze en arbenn m'en deus hirbennek ur ster re voutin: hir e benn. Dav e vefe kaout "hirlopennek". Klotañ a ra ar ger dolikokefalek avat gant ur fed rusis e skiant an denoniez. Rak-se ne c'heller ket tamall d'ar vezeion implijout gerioù ispisial evit talvezout menoziadurioù damheñvel ouzh ar re a c'heller kejout ganto e-barzh skiantoù pe war dachennoù all. Metabolisme a dalv "askemmouriezh", nogen anat eo ez eo ret d'ar vezeion kaout ur ger ispisial evit talvezout ur fed dibarkrenn dioutañ e-unan. Evitmont diouzh un arster relijiel e reont ivez gant ar ger téléologie kentoc'h eget finalité, pe ez implijout ar rakger psiko- kentoc'h eget ar ger "ens".

* * *

PREDERLADENNOU
WLR AN HEVLEP D-INVEZ

Pell 'zo e felle din skrivañ ur pennad diwar-benn ar geriadur skiantel - n'eo ket diwar-benn ar gerioù o-unan met kentoc'h diwar-benn an diazezoù, hag an abegoù a-du gant ar gerioù etrevroadel pe ar gerioù broadel. Olier en deus espernet din ar boan-se, rak kalz eus an traoù en dije lavaret e zo bet displeget gentañ konkoulz pe yelloc'h. Ne rin enta nemet stagañ un nebeut "prederladennoù" d'e re, hep klask lakaat re a urzh enno.

-:--:-

Va micher-me, evel hini Olier, a zo degemerout ha treiñ (pa c'hellan...) skridoù skiantel (agronomiezh) e meur a yezh; ha gwalet em eus e-giz-se pennadoù skrivet e +1 yezh disheñvel (1). Spletus-tre em eus kavet studiañ ar geriadur

skiantel er yezhoù all, hogen dreist-holl er re a c'heller ober anezho yezhoù a eil renk (ha n'int ket holl yezhoù bihan e-keñver an niver). E-touez ar yezhoù pñuzusañ e kerfen menegiñ: ar yezhoù keltiek all, ha dreist-holl ar c'hembraeg (distreiñ a rin dezhañ pelloc'h); an islandeg; ar gresianeg modern; ar yezhoù nann-indezeuropek (arabeg; sinaeg ha japaneg dreist-holl).

An islandeg a venegan o vezañ maseblant din bezañ ar yezh c'hlanañ er c'heñver-se (gwir eo ez eo bet ur yezh lennegel ha skiantel a-hed kantvedoù). Setu amañ da skouer titl un danevell embannet gant Kevrenn an Agronomiezh e Skol-Veur Reykjavik: Efnasamsetning grass á ymsum aldurstigum og hefni þess til votheysræðar, E saozneg: "Chemical composition of grass and its ensilage properties". Islandek-rik eo an holl c'herioù (er frazenn saoznek, er c'hontrol, n'egu nemet grass ha n'eo ket "etrevroadel"); ur ger ken hollvedel ha silo (spagnolek a orin keltiek), zoken, n'eo ket bet degemeret (1). Hag e korf ar pennad e kejan gant gerioù e-giz sterkja "carbohydrates" (sz. "starch"), saltsýsru "hydrochloric acid", hræggjáhvita "crude protein" (sz. "raw egg white"), h.a. Gwir eo ez eus ivez indikator, ferrisúlfat, koparoxíð, h.a., hogen bihan a-walc'h eo niver ar seurt gerioù. Ha skrivañ a reer "hydrolysera" ha "neutralisera" (anvioù-verb) etre krochedouigoù, e-giz pa fellfe d'an oberourien en em zigare-zif evit implijout gerioù ken divalav ha ken di-islandek ! .hendall, ne seblant ket e vije peurunvan ar geriadur; en un danevell all eus an hevelep rummad e kavan prótein im- plijet e-lec'h eggjáhvita. Decoust pe zaoust, kevout a ra din e talve ar boan studiañ pizh an islandeg (ur yezh tenn maz eus unan evat !) e-keñver geriaoua tec'hnek.

(1) (ar bajenn a-raok) Evit ar frioù-furch a garfe gouzout pere: afrikaans, alamaneg, arabeg, bulgareg, katalo- neg, kembraeg, daneg, esperanto, estonie, finneg, galle, georgieg, gresianeg, hebreeg, hindoustani, hungareg, indo- nezeg, islandeg, italianeg, iverzoneg, izelvroeg, japaneg, latin, latvieg, lituaneg, norvegieg, oukraeneg, ouzbekeg, poloneg, portugaleg, roumaneg, rusianeg, saozneg, serb- kroateg, siameg, sinaeg, sloveneg, spagnoleg, svedeg, tchec'heg, turkeg.

(1) Stummet eo ar ger islandeg diwar vot "gleb" (sz. "wet"), hey "foenn" (sz. "hay"), ha gerð "goell". *Gerð ginnung*.

(2) Merzet e vo n'eo ket bet graet ar ger-se diwar ar ger islandek evit "houarn" (járn).

Deskus-kenañ eo stad ar gresianeg modern. Rak tost-tro eo chomet (da vihanañ en e stumm skrivet) ouzh ar gresia- neg klasel; ha gant-se, a soñjor marteze, ez eo eürus- meurbet ar re a gomz anezhañ, peogwir e komprenont hep poan an darn vuiañ eus ar gerioù etrevroadel. Ya... met n'eo ket ken brav-se bopred, pell ac'hann. Ret eo soñjal (hag an dra-se a zo a bouez bras; distreiñ a rin dezhañ) n'eo ket ar gresianeg klasel e-unan hag ezo diazez ar geriadur skiantel etrevroadel, hogen un doare "grogach", ur strollad gwriziennoù dezho un dalvoudegezh divizet hag a vez a-wechoù pell-bras diouzh o ster gresianek gwirion. Hogen miret eo bet ar ster-se alies gant yezh diskennidi Helladiz: evito e talv bopred métron kement ha "muzul", ha grámma kement ha "skritur"; ha setu m'eo bet ret adkemerout anvioù muzulioù kozh ha reñf dezho dre viziz un dalvoudegezh "metrek". Da lavarout eo, di- forc'h eo ar gresianeg diouzh an holl yezhoù all evit an dra etrevroadelañ-holl ! Evit an hevelep abeg, e-kichen ar ger kozh dúnamis, distaget bremañ /dínamis/ hogen miret gantañ ar ster "nerzh", eo bet ret d'ar C'hresia- ned ampestañ (diwar ar gallec, evel m'han diskouez ar pouez-mouezh) ar ger etrevroadel dýnamos, a skrivont ntinamo ! (1).

Ne ouzon ket kalz a dra, siwazh, diwar-benn ar geria- dur skiantel er yezhoù nann-indezeuropek - pe gentoc'h (rak ur gudenn a sovenadurezh eo kentoc'h eget unan a yezhoniozh rik) "nann-europat" (2). Evit an arabeg, war a glevan, ez eus ur c'huzul ennañ lenneien ha skiantou- rien eus an holl vroioù arab, hag en em vod bep bloaz (!) evit krouiñ gerioù nevez diwar gwriziennoù arabek, pe degemer gerioù etrevroadel. Gwall-alies evat, e chom ar ger arabek douaret er geriadurioù, tra ma ra berzh ar ger etrevroadel !

(1) E gresianeg modern ez eo ast b, d, k da /v/, /ð/, /j/ pe /j/; ne glever /b/, /d/, /g/ nemet war-lerc'h n pe m. Setu perak eo skrivañ nt, mp, ek e gerioù ampres- tet e-giz ntinamó, ntómíno "domino", mpómpe "bombezenn", ekaráz "garage".

(2) Ar finneg hag an hungareg o deus degemeret kalz gerioù etrevroadel, hogen treuzwisket-spontus alies. Piv a anevzeffe "skol" er finneg koulu, pe "français" e renskalainen, pe "asperjez" e persa ? .hendall, ar ge- rioù tec'hnek-rik a vez alies broadel: valokuva a gлот dres gant hol "luc'hskudenn".

Penaos e rankomp-ni ober ? Luzietoc'h kalz eo ar gudenn eget ne sablent da gentañ.

Lavarout a ra Y.O. e klask ar skiantour kaout ur geriadur-hud disheñvel diouzh hini ar vulgus. Ma, un dra naturel eo, daoust ma vez kasat re bell a-wechoù ("pas de fièvre" e vije ken resis ha "tableau clinique apyrétique" - hogen arabat ivez disoñjal an abegoù "psikologel"; ret e vez a-wechoù d'ar vezeien skeiñ spered ar c'hlañavour, pe er c'hontrol komz etrezo hep bezañ komprenet gentañ, rak son e spontañ). Ret eo d'ar skiantour, kenkouls ha d'ar barzh, "donner un sens plus pur aux mots de la tribu". Ha n'eo ket d'ar skiantour hepken, hogen ivez d'ar micherour - d'an "tec'hneour", ma fell deoc'h. Komzit eus "k rd n" dirak ur martolod, ha klooustre e responto deoc'h: "Il n'y a qu'une corde à bord: celle de la cloche". Ar "c'herdin" all, evitañ, e zo drisses, écoutes, amarres, états, h.a. Re garget eo ar gerioù boutin e "adsterioù" di'hoantaus (1).

Hogen, iskisat tra, maz eus alies ezhomm gerioù resisoc'h eget ar gerioù boutin, a-wechoù ivez eo ar c'hontrol: ret eo kaout gerioù ha n'int ket re resis. Setu amañ ur pennad hag a zisplog an dra-se eus ar splannañ:

"On dit que des composés autonomes sont mieux compris de tout le monde. Mais pour retenir le mot téléphone, il n'est pas indispensable de connaître son étymologie grecque, pas plus qu'il n'est nécessaire de connaître la théorie de cet instrument pour pouvoir s'en servir. Le peuple emploie ces sortes de mots (comme le mot microbe, par exemple) sans se soucier de leur origine, et les savants même qui la connaissent n'y pensent plus. Les composés autonomes ont, de leur côté, cet inconvénient qu'ils constituent plus ou moins une définition de l'idée qu'ils ex-

(1) War a hañval, n'eo ket ken grevus ha ken grevus ar si fall-se hervez ar yezhoù. Ma lavarfed e saozneg raw egg white, e vije komprenet gent an holl evel "gwonn ur vi ha n'eo ket poazh", hogen an islandeg, hervez doarep e c'hell talvezout ivez "crude protein", hag en alamaneg ivez e lavarar Rohelweiss, ha kalz gerioù seurt-se.

priment, et cette définition est sujette à varier avec les progrès de la science. Nous en avons vu un exemple dans les mots oxygène et azote, qui ne correspondent plus à l'état actuel de nos connaissances; mais personne ne pense plus à leur sens étymologique, tandis que les noms allemands calqués sur eux (Sauerstoff, Stickstoff) le rappellent sans cesse, surtout aux personnes ignorantes de la Chimie, ce qui ne peut que les induire en erreur... On voit par là que c'est souvent un avantage d'adopter des mots qui ne signifient rien, ou peu de chose" (1).

Kalz skouerioù a gavfed er gerioù ijinnet gant Vallée ha Mordiern. Kemeromp da skouer, en Istor ar Bed, an anvioù Stlejeviled kentvedel e-giz peskglazard (Ichthyosaurus), arc'hlazard (Plesiosaurus), panz'hlazard (Gigantosaurus), taranc'hlazard (Brontosaurus), h.a. (Atlantosaurus ha Tyrannosaurus a zo c'homat er-maez er yenijenn). Gwir eo e talv sauros kement ha "glazard", ar e gresianeg. Hogen den ebet, pegen gouzdek bennak war ar gresianeg, ne soñj ken en ur glazard gwirion paz implij ar gerioù-se; er c'hontrol, chom a ra skoudenn al loenig koant ha dinoaz stag ouzh an anvioù divalav ha diampart - ken euzhus hag ar c'hrouadurien o-unan (Ha petra a dalv ivez ar- en arc'hlazard ??) (2).

Emaomp bremañ, e gav din, en ur stad a dremen hag a zizurzh. Pa vo muioc'h a skridoù skiantel e brezneg, ha muioc'h a gelennadurezh, e vo tamm-ha-tamm kroueriet ar geriadur - gant harp an akademiezh, emichañs - ha miret e vo gerioù etrevroadel amañ, gerioù brezhonek shont. Un afer a hesoned eo alies: bravoc'h eo moarvat loenezh eget zoologiezh, hogen piv a grede lavarout e tlefed implijout douarc'hounezouriezh kentoc'h eget agronomiezh ?

(1) COUTURANT, L., & LEAU, L.; Histoire de la langue universelle; Paris, 1907; p. 353.

(2) Ha perak ivez gurlaz-meur evit ul loen ha na denn d'un "gurlaz" nag a-bell nag a-dost ? Paz eo bet degemeret kalz anvioù loened etrevreadel e-giz girafenn, antilopenn, h.a., ne weler ket perak eo bet korballet krokodil.

En ur pennad war al Liamm, niv. 27 (Gouhere-Tost 1951) ez implije Roparz Hemon ar gerioù mikrofilm ha photokopi. En ur pennad da heul en deus Fer Denez degemeret mikrofilm, hogen souzet rak ar ger all. Me'm biije graet heñvel, daoust n'oufen ket tre lavarout perak. Moarvat e vez aesoc'h brezhonekaat ur ger oc'h echuiñ gant ur gensonenn eget unan oc'h echuiñ gant ur vogaleenn (nemet a marteze). Da wiriañ e vije.

Fa vo muioc'h a skridoù skiantel... Rak, aze 'mañ an dalc'h ivez, ret eo e vije graet al labour gant tud varrek war ar skiant-mañ-skiant. Gant pep doujañs ouzh "tadoù ar yezh", ret eo anzav e oant un tamm re "amateurs" war an dachenn-se. Ur skouer hepken: anvioù eskern" ar vrec'h hag ar c'har. "Cubitus": gwerzhid (pe penwerzhid) ar vrec'h; "radius": eilwerzhid ar vrec'h; "tibia": gwerzhid ar c'har; "péroné": eilwerzhid ar c'har. Kement-se a rofe tñ da grediñ ar c'henglotadur "cubitus-tibia" ha "radius-péroné"; ar genanatomiezh, avat, a ziskouez ur c'henglotadur all: "cubitus-péroné" ha "radius-tibia". Gwelloc'h e vije bet mirout an anvioù latin, hag i skañvoc'h, ahendall.

-:--:-

N'eus forzh. Bez' hon eus dija gerioù evit envel a bep seurt traoù o tennañ da gement skiant a vez. Hag e-keit-se e chomomp berr evit envel traoù pe gealioù kalz euenoc'h ha retoc'h. Skouerioù a fell deoc'h ? Setu teir:

1. N'hon eus ket ur ger evit "champignon". Kabell-tou-seg (pe skabell-, pe tog- ; en ho tibab) a zo re "ziskri-vus", ha ne zere tamm ebet ouzh al loued, ar goell, an intr, hag a zo holl "champignons" evelato (1).

2. N'hon eus ket ur ger evit "sol" (sz. soil, al. Boden, rus. potchva), da lavarout eo "la couverture de la roche superficielle formée par l'action conjointe de tous les facteurs climatiques, avec le concours obligatoire des

(1) Sec'homp hon daeroù avat: ar saozneg n'eo ket pinvidikoc'h ! Gallout a reer lavarout mushroom, toadstool, mould, yeast, rust, smut, hogen evit komz ez-hollek e ranner mont d'al latin na lavarout fungus, ls. fungi.

plantes et des organismes animés micro- et macroscopiques" (B. Dokoutchaiev, tr. A. Demolon), pe, seunoc'h, "what plants grow in" (G.V. Jacks). Douar ne zere tamm ebet; re resis ha re ziresis eo war un dro. E kembraeg e reer gant pridd, hogen pri e brezhoneg a zo kalz re resis (pezh a anver clai e kembraeg, diwar ur ger saoznek).

3. Pegen souezhus bennak eo, n'hon eus ket zoken ur ger mat evit "sexe". Reizh a vez implijet er yezh lenne-gel boutin, hogen re a sterioù en deus: troit 'ta bommoù evel "l'impulsion sexuelle légitime" pe "le sexe considéré au point de vue du droit" ??? ar yezh pobl e lavar alies "gouenn", pezh a zo gwashoc'h c'hoazh. E kembraeg n'eo ket gwelloc'h an traoù; ober a reer gant rhwy, a dalv "seurt, doare", pe gant cenodl, a dalv ivez "broad" !

-:--:-

Meneget em eus alies ar c'hembraeg. Kentelius-kenañ eo sellout outañ a-dost, n'eo ket hepken dre m'eo tost ouzh ar brezhoneg, hogen dre m'en deus gouzañvet an nevelep emdroadur eus ar gerioù broadel d'ar gerioù strevroadel. Setu amañ, da skouer, un nebeut gerioù kuntuilhet ganin el ul levr embannet e 1896, Gwarsi mewn Llysiadeg, gant G. Rees, hag o c'hensterioù implijet er pennadoù moulet nepell 'zo er gelaouenn agronomel Gwyddor Gwlad:

aerod (1)	organ	tirf-haen	meristem
blorai	nitrogen	ufelai	ocsigen
mwyadur	meicrosgôp	ulai	hydrogen
surllym	asid	ulwyn	carbon

Chom a ra koulskoude un niver mat a c'herioù hollgembraek, zoken traoù evel peiriant-tanio-oddi-mewn evit treiñ "internal combustion engine" ! N'eo ket peurvat, koulskoude, geiradur skiantel ar c'hembraeg. Ur si fall en deus: chom re dost alies ouzh ar stumm saoznek, hep

(1) Ger-evit-ger "ezel" - ne oa ket mat, evel just.- Kalzik a c'herioù er GDFF a zoug ar meneg "d'après le gallois". Hogen an darn vuiañ eus ar gerioù "kembraek"-se n'int bet implijet biskoazh, ha moarvat ne vint biken

soñjal ez eo iskis-meurbet distagadur ar yezh-se (1), da skouer e-keñver distagadur /i/ pe /y/ evel /e:/, ha setu perak e kavomp stummoù displijus e-giz meicrob, meicrosgôp, seitoleg (fin neb a zivuno ez eo "cytology" !), celmografi - e-kichen gerioù kalz gwelloc'h evel ocsi-ken, hydrogen - pe e-keñver distagadur a evel /e:/ (gant Kembreiz, da vihanañ, rak ar Saozon a zistag kentoc'h /e:/): anaffês "anaphase".

Emañ an iverzoneg o vont mui pe vui gant an hevelep nent, hogen n'anavezan ket ar gudenn mat a-walc'h evit komz anezhi dre ar munud.

-:--:-

Bez' ez eus ur gudenn all, hag a vez ankounac'haet peurliesañ (menegiñ a ra Olier anezhi, hogen hep pouezafi a-walc'h warni marteze). Ur wech krouet an holl c'herioù a zo ezhomm anezho, e chom ganeomp an hanter eus al labour d'ober c'horzh; an ereadurezh, ha n'eo ket aes tamm ebet displegañ e brezhoneg, n'eo ket hepken skiantou, hogen un danvez difetis bennak, zoken frazennoù ordinal-tre. Un tamm uheloc'h er pennad-mañ, em dije lavaret e galleg: "Le cas du grec moderne est particulièrement instructif". E saozneg, alemaneg, italianeg, spagnoleg, rusianeg ha zoken kembraeg e vije bet tro da dreiñ ar frazenn-se ger- evit-ger, pe dost (kb.: Y Mae Achos Groeg modern yn Bith-riadol o addysgiadol). E brezhoneg n'eus ket e c'herioù o klotañ resis gant "cas" na gant "particulièrement" (ha kaseus-bras eo an diouer a "adverboù" e brezhoneg), ha n'eus ket pell ez eo bet degemeret modern e-lec'h bremañ (2).

Dre gaer pe dre heg, e vo ret d'ar brezhoneg mont war wele Prokrustes hag hauliañ mui pe vui ar yezhoù all a sevenadurezh. Gortoz a c'hellomp an tamalloù anavezet: brezhoneg chimik, galleg gwisket gant gerioù brezhonek, hag all. Bezomp chaokat. La science c'est "nous", l'art c'est "moi". Broadel eo al lennegezh, strevroadel evit ar ouiziegezh. Neb na wel ket an dra-se a zo dall, ha dall e chomo.

Arzel EVEN.

(1) Si fall Kembreiz eo e gwirionez: evito na seblant bezañ nemet div yezh er bed, ar c'hembraeg hag ar saozneg. Spered "enezek" ? Diouer a yezhoù estren en deskadurezh (n'heller ket deskifñ ur yezh estren pa zesker kembraeg el lise) ? An daou dra marteze.

(2) Degemeret eo bet ivez ofisiel, ha net e oa. Un dra "ofisiel" n'eo ket bepred "a-berzh-Stad" !

Lizher da rener "Hor Yezh".

Keneil ker,

Bremañ ma'z on bet disammet eus va labour teñzorier ha merour evit Hor Yezh em eus un tammig muioc'h a amzer evit prederiañ diwar-benn ar pezh a zo bet embannet er gelaouenn. Leannet em eus al lizheroù ac'h eus la-kaet en niverenn 13 (p. 26) hag en niverenn 15 (p. 7) - lizheroù a-berzh tud a zo a-du ganeomp war boentoù 'zo, met a-enep deomp war boentoù all, evel hini an doare-skrivañ. Mat ac'h eus graet ouzh o embann (daoust da se e vo lavaret ez omp "speredoù strizh" - sic !) rak ar gwir o deus an dud-se da lavout o menoz. Ar gwir am eus me ivez da respont dezho.

Diwar-benn al lizher kentañ, sinet ***, e lavarin hep-ken ez eo aes ober goap. Aes ober goap eus ar Vretoned a zeu eus Pariz hag a gomz - fall - ar brezhoneg. Met petra eo ar gwellañ ? Pehini a labour hag e stourm ar muiañ evit ar yezh; an nanvrezhoneger a-vihanik hag a zo gouest da gomz - fall marteze - ar brezhoneg, pe ar brezhoneger a-vihanik hag a zo dic'houest, evel n'hen anvaz e-unan, d'hen skrivañ mat ? Met, evel ma lavaren tuchantik, re aes eo ober goap. Hag e fell din respont ez-parfet d'ur goulenn a-berzh da genskriver: perak ne reomp ket emglev gant an .o. Falc'hun ? Respont: Perak e nac'h an .o. Falc'hun ober emglev ganeomp ? Ne c'heller bezañ unvanet nemet an-dro d'ur skritur unvan hag un enep-laver eo komz eus un unvaniezh an-dro d'un doare-skrivañ hag a ra dizunvaniezh ar brezhoneg. Nac'h a ra an .o. Falc'hun kaout un doare-skrivañ hepken evit ar brezhoneg ha ni a gred na c'hell ket ur yezh en ugentved kantved, dreist-holl ur yezh vihan n'eus ket urmilion a dud ouzh he c'horzh, dek mil ouzh he lenn hag ur mil ouzh he skrivañ, kaout daou skritur, gant daou embannadur evit pep levr ha pep kezetenn.

Al lizher all, hini an .o. Cormerais, a veneg an div-yezhegezh: c'hoant an .o. Cormerais a zo reiñ, e bunez pep brezhoneger, ul lodenn d'ar galleg hag ul lodenn all d'ar brezhoneg. Ar pezh a zlc bezañ an "divyezhegezh ur-zhiet" a gomz anezhi, en un tu bennak, an .o. Falc'hun.

Hag e fell d'an Ao. Cormerais brudañ an divyezhegezh-se er broioù all. Non am eus o deus ar broioù all menozioù disheñvel diwar-benn petra eo an divyezhegezh: evito an divyezhegezh a zo lakaat HOLL dud ur vro da anavezout KEN H. KEN MAT div yezh ha reiñ d'an div yezh-se GWIRIOU KEVATAL. Ne greden ket e soñjant kalz tra eus an divyezhegezh hiniennel kinniget gant an Ao. Cormerais, ne bar d'ar "frankiz hiniennel" kinniget gant an Ao. Lacoste da Aljeriz. Met, e gwirionez, pa seller mat, n'eus bro divyezhek ebet: atav e vez ur yezh mestrez hag eben mat, ur yezh o sevel hag unan all o tiskar. Ne deo an divyezhegezh nemet ur stad-tremen; hiziv, e Breizh, siwazh, ur stad-tremen eus ar brezhoneg d'ar galleg.

Met ar stad-tremen-se a vez daou zoare dezhi: hervez pehini eus an div yezh a ya d'an traoñ, ha pehini a c'hounez an trec'h. Bez' e c'heller anavezout eta un divyezhegezh-diskar, hag un divyezhegezh-adsav. E stad a zivezhegezh-diskar emaoomp bremañ e Breizh: ne vez mui implijet ar brezhoneg nemet war dachenoù strizh, evit ezhommom enkmurbet, etre an izili eus kumuniezhoù munut hepken; ar wir yezh, yezh an darempredoù, yezh ar gevredigezh, yezh ar vuhez eo ar galleg. Evit ober eus an divyezhegezh vreizhat un divyezhegezh-adsav e vije ret gounit d'ar brezhoneg, e pep lec'h, gwirioù par da re ar galleg: er skol, er c'hazarn, er skingomz, en iliz, er c'hazetennoù, er mererezh, h.a., h.a. Neuze e vefe tu d'ar brezhoneg da adc'hounit an dachenn gollet. Met daoust hag ez eo eus ar seurt divyezhegezh e komz an Ao. Cormerais, daoust hag ez eo da zifenn ar seurt divyezhegezh ez eo gouestlet "Les Cahiers du Bleun-Brug" ? Tamm ebet. An divyezhegezh a zo anv anezhi ganto a zo lodennañ apere ha buhez un niver etav bihanoc'h-bihanañ a Vretoned etre div yezh: da skouer, brezhoneg er c'hraou ha galleg er maerdi, brezhoneg er c'hatekiz ha galleg er skol skiantel, brezhoneg gant ar vitizhien ha galleg gant ar vistri. Tre evel ma oar ar bourc'hiz lodennañ brav e amzer hag e galon etre e wreg hag e vestrez (Siwazh, d'ar vestrez e vez roet alies al lodenn wellañ, ha memes tra e vez gant ar yezhoù !). Marteze ez aus tud a c'hell en em rannañ - evel Jozefin Baker, na petra 'ta: "mon pays et Paris" - etre div vro, div yezh, div relijion, div fealded ha div gartez. An darn vrasañ eus an dud ne c'hellont ket. Ar pobloù sur ne c'hellont ket.

An "divyezhegezh urzhiet" a ginniger deomp a zo marv ar brezhoneg - ur marv kempennet-mat met ur marv memes tra. Rak kerkent ha ma oar an dud galleg a-walc'h da lavarout er yezh-se kement tra o deus ezno lavarout e tle-zont a-grenn ar brezhoneg. An divyezhegezh-se n'eo, e gwirionez, nemet ur c'hinnig da estonn d'ur bobl a-bezh ur stad hag a zo bet frouzhus-tre evit un nebeut tud: un nebeut tud hag o deus gouezet pep tra dre ar galleg, met a chom stag ouzh yezh o yaouankiz, hag a gav plijadur c'hoazh, pa'z eont d'ar ger, o selaou ouzh kofichoù kozh Toñtoñ Jos pe Tintin Anna. N'eo ket chalet ar bobl avat gant seurt trivliaderezh: ar bobl a zo chalet gant ar stourm evit ar vuhez. Hag en "divyezhegezh urzhiet" ar stourm evit ar vuhez a zo renet e galleg.

Ha bremañ, e fell din lavarout n'on tamm ebet a-du gant ar rolloù-gerioù etrevroadel embannet gant Roparz Hemon. Anzav a ran gantañ na c'heller ket, ha na zleer ket, brezhonekaat penn-da-benn ar geriaoueg skiantel: atom a zo mat en hor yezh evel er yezhoù all, ha gerioù all a zo evel-se. Met arabat eo klask, bremañ, lakaat gerioù etrevroadel e pep lec'h, ha dreist-holl lakaat etrevroadel e-lec'h ma'z eus dija gerioù brezhonek anavezet-mat hag ijinet-btav.

Da skouer, perak kemer bremañ geografiezh p'hon eus douaroniezh, biblioteken p'hon eus levraouegour, antropologour p'hon eus debrer-tud, ekonomiezh p'hon eus arboallerezh, arkeologiezh p'hon eus hendraouriezh, h.a., h.a. Gounidoù brav a oa bet graet aze gant ar brezhoneg: arabat o nac'h bremañ !

Lavarat e vo: ar yezh skiantel ! Met, dres, aze 'mañ ar gudenn: pelec'h e z echu ar yezh voutin ha pelloc'h e krog ar yezh skiantel ? Da lavarout eo ar yezh anavezet hag implijet gant un nebeut arbennegourion hepken ? Ne greden ket e c'heller lavarout ez eo hini ebet eus ar gerioù meneget uheloc'h ur ger skiantel-rik. Mont a ran pelloc'h: n'ouzon ket hag-efi ez eus, er rolloù roet gant Roparz Hemon, dek ger hag a vefe skiantel-rik, dek ger ha na vefent ket anavezet gant kement den en deus ket un tam-mig deskadurezh. Hag ar seurt gerioù, evit glander ha kened ar yezh, a zle bezañ, ar muñañ ar gwellañ, brezhonek. Ha setu perak e talc'hin d'ar gerioù heson hag eeun sevet

gant Meven Mordiern ha F. Vallée: hirbenneg, ha n'eo ket dolikokefalezh, donsouriezh ha n'eo ket filantropiezh, skriverezh ha n'eo ket daktilografii.

Ahendall, lod eus ar gerioù kinniget e zianavez pinvidigezhioù boutinañ hor geriaoueg: perak sevel traoù divalav evel likidekadus p'hon eus ar wrizienn dourenn, ekspektoriñ p'hon eus tufañ, elektrotipiñ p'hon eus tredeñ ha skriverezh, arrikultour p'hon eus labouer-douar, kalkek p'hon eus ar ger raz, h.a., h.a. Ha petra soñjal eus automobilour, lingour, konkeptaklenn hag invertebreg ?

A-wechoù, wir eo, ez eo mat dero'hel ar ger etrevroadel, pe c'hallkk, peogwir ez eus, stag outañ, menozioù na c'hellont ket bezañ awenet gant sonioù ar ger brezhonek: da skouer, den ne soñjfe treiñ "cow-boy" dre "paotr-saout" ! Hag e-kichen renvro ez eo ret dero'hel proviñs, proviñsidi, proviñselezh, evel ma'z eo ret dero'hel, e-kichen c'hwec'hkorn, ar ger heksagonalezh evit envel emlore'h un nebeut Gallaoued ha terzhien-spered un nebeut Bretoned.

Kudenn ar gerioù skiantel a zo ur gudenn luziet. Evel just e rankont bezañ savet gant gouizieien: paotred "ar Falz" o deus dizoloet un nebeut bloavezhioù 'zo ar ger tourter evit bulldozer, met abaoe e c'hortozer atav un eil dizoloadenn (Ahendall e c'hellan marteze menegiñ en deus lakeat ar ger-se - tourter - ur merour eus Kerlaz da c'hoarzhin par ma c'halle p'en deus klanet anezhañ). Dias eo avet reiñ reolennoù strizh en e-raok. Ar reolenn gentañ a welen eo hounnezh: arabat eo dont en-dro dibaoez war labour ar rummed e-raok. Anez-se e vimp atav oc'h adsevel diazezoù an ti, hep sevel morse ti ebet. Setu ar pezh en deus graet din enebif ouzh ar vignonede-se a felle dezho lakeat evnell e-lec'h karr-nij ha traoù all heñvel. Setu ar pezh en deus graet din enebif ouzh un doare-skrivañ a zo ur c'hammed war-gil - peogwir e oa bet graet kammed war-raok an unvanidigezh - ha na ra nemet distrujañ ha distummañ labour Vallée, Mordiern hag Ernault, al labour hag a zo bet klokaet, ha n'eo ket distummet, gant Englev 1941. Setu ar pezh a ra din enebif, hiziv an deiz, ouzh kinnig re groñs Roparz Hemon. D'am meno, an hent dibabet gant Vallée, a oa, dre vras, hag hep klask mont betek ar penn-pellañ, an hent mat. Ret eo kenderc'hel

gant an hent-se ha sevel, e brezhoneg, ar miliadoù gerioù hon eus ezhomm c'hoazh. Berzh-mat ar stourm-se ha tonkadur ar brezhoneg a zo heñvel: rak ma vev ar brezhoneg e gwirionez en devo ezhomm eus gerioù skiantel, ha ma n'en deus ket ezhomm eus gerioù skiantel e vo peogwir ne vo ket mui mat da netra.

Ha pa vez ur benveg bennak mat da netra, ne zaleer ket d'hen teurel kuit.

A galon,

Per DENEZ

Freedom is the freedom to say that two plus two make four.

George ORWELL
(Nineteen Eighty-Four)

Disklêriet hervez lezenn; C.P.P.F. N° 34.091.
Ar Merour: P. DENIS.

ann ol a die parlant euit mat ar public
dre se en em songet proffedet ha tut lic
piou a uso choaset da goul ous ar roue
permision da uont ebars er ueag se 1120

pinne a coms

moises en deus bet ann urs diant doue
a ial mar pig ganttan e breur aron hac e
da goul ous ar roue hac en on permette
da uont ebars en desert euit daou pet tri de 1125

core a coms

an den se sou renttet quen du gant et Crimo
ne on hac en sou quen a briso han gellou
mes ret eo nonnopstant cas ure e uette
rac non eus gart da uont ahan hep e conge

dattan a coms

goullenomp da quenttan ous an douet tribut 1130
hac i a ue conttant euit euittan brut
rac a nep a gons gouarn doushamant ar public
a renc quaffet prudans ha besan pollitic

ebiron a coms

goullenomp a reomp aman puplichamant 1135
bugalle iserael ha hui a so conttant
a uont en desert gant pep fidelitte
da renttan sacriffis eno dar guir doue

50
Born 2 nadap a coms

rac se responte franc aman ho pollante
euit no pesou quet don reproch goude se
neuse hui moises hac ar bellec aron 1140
da goullen dimp conge da pales faraon

abju a coms

pedra a songet tu franchamant otrone
pan domp oll a unan dober ho pollante
cleuet a ret penos eh eou adurtisset
moises gant doue da laret dimp monet 1145

ruban a coms

tribut ruban a lar aman delliberet
dar randan da doue en couls gant peb respet
mar doch oll a unan partiomp pa gueret
euit ma famil me nan men oposoint quet

simeon a coms

nan de quet necesser he comssempp oll voar se
pan domp aman present an eil ha eguille
ann inin na caff quet mat ar preposition
nan deus nemert laret he resolution 1150

moises a coms

demp eta ma breuder enn ano ar guir doue
da caffet ar roue ma breur aro ha min
joimnet ho pedennou conform gant ma hinin
mon sicourou doue da hellout e domptin 1155

senne faraon hac e suit antre dre eur pen
moises hac aron dre eur pen all moises a coms

monnarc ar rouane gant ennor ha respet
me rent ar salut dach hac jue do prinset
deit omp do suplian abeurs ar guir doue
don lesel da vonet euit daou pe try dee
euit gallout ennou a creis hon hallonou
rentin ar sacrificis Da crouer an effou 1160

p.51 Le roy faraon parle

ne on quet moises pe uoar condision
et teuffen do respont do proposion
coms a ret a renttan sacrificis don ottro 1165
ha ne enttentan quet ef fo den nemertdon
dre se ho suplian da disclerian aman
pel lech eman ann ottro se piou a rer ansen

moises a coms

abuset mar rous uoar virit ho puisans
ha me al laro dach aman enno presans 1170
es e ann ottro se en deus crouet ar bet
an neou hac an douar an et hac ar pasquet
ues e dorn hoh eus bet ho qurun hac o serp
hac euit coms bref quement a bosedet 1175
rac dre e gas e ro pouer dar rouane
ha pa bligou ganttan ho Lamo diatte

faraon a coms

impertinant effrontet Leun a iniquitte
Lar din penos ah eus quement a liberte
da antren em peles hac en quchen ma sorn 1180
juding eo da serues deu a compassion

aron a coms

majeste redoutte nin enne ho pouuer
rac se ho supliomp dre caer pe dre douster
hon lesel da vont dan desert euit daou pe try dee 1185
erfin ne retornou do cafet a dare

faraon a coms

p.52 enn em tennet jnsollant ha teuet din gant se
pe es och ar momet me quellist ho pue
rac me en tou hardy dre ar serp a babillon
da den beou nemerdon er rouantelles men

Leret mat voa bet din he uigeach reuottet
mes me a rei ho tretan suel ma ueritet

1190

moises a coms

Sire euit prouuin dach emm eus commission
hac eh an de commans breman ma fonction
ar rei doue draison breman enn o presans
miraclou hac a vo ves ar reconnessans
reit aman ho guallen aron ma breur hennan
ma tisqueomp facil da quement so anan
es e ar guir doue a dle bout adoret
ha nonpas tut mortel nac jdollo formet
an anno an doue beou me rou commandament
dam goalen denn em sang ebars en eur serpent

1195

1200

moises a string e uoallen dan douar hac es a da
serpant aron a coms

quement man roue a surpas ar gommun
distrat nemert na vech do speret importun
es se e ueller penos he fel dar guir doue
he consacrag desan hon corf hac oh inne

1205

ar roue a coms

sorceryen effrontet dre hard an diaullou
he teut dennem sicour da ober miraclou
en auis ma gonit dre ho uissou mallin
mes me ho groc'j tromplet eur veag quent ar fin
rac mar dome faraon min ho persecoutou
hep remorch na true bete fin ho tejou

1210

ar quantan argeandour a coms

p.53 ma frins ha me roue nan nem droublet meulamant
euit bagatellou groet gant tut impertinant
min exchangeou jue dirac ho majeste
eur voalen en serpent quer couls hac ar re se
et buan pag bian da querhat eur voalen

1215

ha hestet he rentan aman breman soudan

ar quantan pag a ja dauit eur voalen hac al lar

chetu aman prinset eur voallen a fesson
dallet hi argeandour ha groet ho fonction
poant eo dach breman diuellan ho speret
pe ess och goassan gant ar ebreatet

1220

andacouet argeandour a coms

en hano belsibut Jupiter hac apolon
hac an doueo bras a ador faraon
he roan dit goallen breman commandament
da donnet denn em geang en serpent

1225

tol a ra ar voallen hac eh a enn eur serpent
e goude e lar

chetu aman sire eur merueil hevidoch
es sou groet enn o faueur gant ho doue puissant
non pas dre sorceres na dre nep sort magy
euel a ra ar res se as sou ho elaq ho temtin

ar roue a coms

Leret mat ho poa din pel as sou ma frinset
e uige ar re man pel as sou nem reuottet
ar faus miracle man na deu nemert as se
mes ho recompense muttinet a ebree
rac se nem dennet prest ar mes dimes ma felles
abusin e ret re dames ma madelles

1230

1235

moises a coms

imposet ma roue eun neubeut ho sinans
ha min disquocu dach quent quittet ho presans
pou deus groet oll an droue huy al lar dre vacy

p.54 continuin a ra

piou as sou quapabl da dont de raparin
en ano en doue beou min commant dit serpent 1240
da rentou en goallen bremañ soudan vetant

moises a commar ar voallen an dauet argeandour a coms

enn anou belsibut hac an oll doueou
em moa bet inuoquet ahanoch arguentou
me commant dit serpent da rentan en goallen
en pressans ar roue aman bremañ soudan 1245
penos prins belsibut liui ha sattanias
na deut dam sicour ha dam lemel a doan
pe da derrin gousouc ar sorcerjen ingrati
a deu dre ho magi don rentin miserabl

ar roue a coms

allon sedisius quitteet ma falles 1250
e huy prins pitifar songet din an adress
ma foint punisset dre dourmanchoù neu
rac mar don me faraon ne vanquin quet dese

ar pitifar a coms

ma frins ha ma roue mer quefet a propos
nin rei de labourat hac an de hac an nos 1255
non deus nemert crisquin ho foanniou an anter
hac ober de querhat o hunan ho matier

ar roue a coms

et eta pitifar ha na dalleet quet
groet se gant dilligeans eur veag se em requet
rac herue a uellan ho deus intention 1260
da lemel ahanon eur voes diucar ma sron

senne ar roue hac e suit a sorti dre eur pen

ROLL AR PENNADOU
EMBANNET WAR
"HOR YEZH"
(1954-1957)

ABANNA

Davez evit ur geriadur a strilhouriezh 2/17
4/16
5/19
Treluskerioù kemeged 8/24
Ar sturoniezh 14/17

BERR, Alan G. AR

Anvioù pesked ha loened-mor e brezhoneg Kernev- 3/28
Izel

BOUCHER, J.L.

Ar geriaoua nevez 8/23
Diwar-benn ar gerioù nevez 10/14
Ar bed espernel (gerioù kinniget) 10/15
Anvioù doareoù bagoù anvezet e Plougouskan 16/14

BREGAR, Erwan

Anvioù doareoù bagoù 14/18
Menglouz ar brezhoneg 14/21

KERLANN

Diwar ul lizher (geriaoua boutin) 6/11
Diazezennoù ar geriaoua boutin (gant Per EVEN) 6/12

†KERVERZIOU, G.B.

Geriadur ha yezhadur 1/20

KLERG, Marsel

Ar geriaoua nevez 7/22

CORMERAIS, Yann

Hol lennerien e skriv 15/7

CRAFF, Yvon

Ar geriaoua nevez 8/19
Diwar-benn ar ger "hevelep" 8/27

DENEZ, Per

Un nebeut gerioù destumet e parrez Kerlaz 1/2
Ur ger digant an teñzorier 4/1
Kontoù ar bloavezh kentañ 5/6
Notenn gant an teñzorier 7/4
Un dro-lavar eus Ploara 8/15
Petra eo un "trimour" 8/15
Ar geriaoua nevez 8/17
Levrlennadurezh: neg
Dr TRICQIRE, Komzom, lennom ha skrivom brezo- 8/35
Ar ger baskodenn 12/23
Gerioù destumet e Douarnenez 12/27
Galleg pobl ar C'heneda 14/2

DISANV

D'hol lennerien 1/1
Enskrivadurioù brezhonek 1/3
2/7
3/3
4/3
5/7
6/1
8/1
14/3
Kentelioù iverzonek er radio 1/7
Ar svadeg e Finland 1/8
Gerioù jipsianek e brezhoneg 1/19
Notennoù 1/21
Da zivankañ en niv. I 2/16
"Mont d'ar gêr" 3/2
Skol 3/18
Levlnadurezh yezhoù Afrika 3/26
Gerioù destumet e Plounez (Bro-Ouelou) 4/10
Disluallet, asacuet hag un nebeut gerioù all 4/11
Ar yezh feroek 4/14
Ar Vro 4/42
Keleier e Gembre 5/13

A-zivout ar yezh etrakeltiek 5/14
O kavout ar poent 6/1
Gauloiseries 7/3
Hedhyu 8/2
Ar geriaoua nevez: ar sal-genedañ 8/16
Ar geriaoua-nevez: ar wetur-emplusk 10/16
Stumm diberson an araogennoù 10/24
D'hol lennerien 12/27
Hol lennerien a skriv 13/26
Hon niverennoù da zont 13/28
Kañv 14/20
Kenstrivadeg 14/20
Digant ur genskriverez 16/18
Ar sotennaoueg 16/18

DYEVRE, H.

Gerioù e zouaroniezh implijet e lec'hanvadurezh aodoù Breizh 13/22

DUBOURG, G.

Hol lennerien a skriv 15/8

ELIES, Fañch

Al lavarenn "an hevelep" 6/10
Adarre an hevelep 7/2
Destumad Penwern 8/9
10/5
12/11
13/15
14/6
15/9

EVEN, Arzel

Daou c'heriadur 1/9
Stad ha kelevadurezh ar c'hembraeg 1/11
Levrlennadurezh:
F. GOURVIL, Langue et littérature bretonnes 1/15
Sever POP, La dialectologie 1/17
Annales de Bretagne, LIX, 2 1/18
The Journal of Celtic Studies, II, 1 1/19
Kenneth JACKSON, Languages and history in Early Britain 3/35

Celtica, II, 2	4/38
Zeitschrift für celtische Philologie, XXIV, 4	4/39
The Bulletin of the Board of Celtic Studies, XV, 4	4/39
Annales de Bretagne, LX, 1	4/40
Zeitschrift für celtische Philologie, XXV, 1-2	6/28
Annales de Bretagne, LX, 1	6/31
La Bretagne Réelle, 40	6/32
Mabnoni J. NOEL, Mil pok	8/36
A. J. RAUDE-PENLARTH, L'orthographe dite universitaire de M. le Chanoine Falc'hun	8/39
A-dreuz lenn (Levr ar Furnez, Barr-Heol, Skol, pennadoù P. Kentel)	9/2
Ar c'helaouennoù (Skol, Barr-Heol)	11/3
F. FALC'HUN, L'orthographe universitaire de la langue bretonne	12/22
Much ado about nothing	2/1
Traoù ha gerioù: an avaloù-douar	2/21
Skridoù Clet Teven	2/22
...heg ur ger all digant ar pennekrivagner	4/2
Buhez Moizez (dornskrid Aberystwyth)	4/21
Notennoù war ar c'hembraeg komzet	4/29
Burutebladennoù	4/35
Ha mervel a ray ar brezhoneg ?	5/1
Resevet hon eus	5/28
Notenn (da heul "Biwar-benn diazezennoù ar geriaoua nevez" KERLANN ha Per EVEN)	6/15
Elfennoù ar soniadouriezh	6/17
"Gall pe saoz"	7/2
Istor ar yezhoù keltiek	7/5
(notennoù, ha goude niveradur distag)	9/7
	11/
	15/
	16/
Ar geriaoua nevez	8/18
Ar galianeg o treuzvevañ ?	8/24
Elfennoù an hêroniezh	8/29
Diazezoù ar soniadouriezh	10/25
Ar ger <u>baskodenn</u>	12/23
Elias Molee hag ar yezh etregermanek	16/17
EVEN, Per	
Ar geriaoua boutin	6/11
Diazezoù ar gerioù boutin (gant KERLANN)	6/12
Ar geriaoua nevez	8/21
	8/23

FERS, Alan	
Gerioù-micher ar saverien-tiez	10/17
GOW, Yeun AR	
Marc'heger ar Gergoad	6/5
HEMON, Roparz	
<u>Dre, selaou, selaou ouzh, klevout, klevout ouzh</u>	6/6
Gerioù etrevroadel	12/1
	13/3
	14/25
	15/19
	16/3
HEUSS-FF, Alan	
Gerioù nebeut anavezet dastumet e Sant-Ivi	8/3
	10/19
	12/17
	13/18
	15/2
Evezhadennoù diwar-benn ar gerioù dastumet gant P. Denez e parrez Kerlaz	10/23
Ur gouarnamant bihan evit ar gouezelegva	12/24
Engenn-difenn an iwerzhoneg	13/11
HOR YEZH	
Kenlabourat	3/1
Istor ar yezhoù keltiek	7/1
Hon niverennoù da zont	8/28
Feurunvanidigezh	9/1
JESTIN, Raymond	
Un trist a Arlecchino	10/1
MENN, Herve AR	
Hol lennerien a skriv	15/8

MIRANDE, Jon	
Hol lennerien a skriv	15/8
PINAULT, Jord	
Hol lennerien a skriv	16/11
RAUDE-PENLARTH, ..J.	
Studi ur ger: <u>hevelep</u>	2/13
Implij <u>hevelep</u>	3/16
	8/25
Galleg gant gerioù brezhonek	11/1
Seurt = hevelep; memes = ?	12/21
TEVEN, Clot	
Preizer beg ar Raz ha skridoù all	2/22
THOMAS, Yann	
Ar geriaoua nevez	10/13
THOMAS, Lorañs LE	
Buhez Moizez	4/22
pañennadur distag, niv.	5
	6
	8
	13
TROAL, Y.	
Hol lennerien a skriv	16/11

LA BRETAGNE REELLE

Kelaouenn ar VROADELOURIEN YAOUANK

Renner : J. QUATREPOURS, Boite Postale 128 RENNES. - Koumanant: 1.000 lur evit 4 niverenn. Hanter-briz evit ar re yaouank, 500 lur evit 4 niverenn. K.R.P. "La Bretagne Réelle". B.P. 128 Rennes, 754-82. 67 niverenn embannet betekhon. 5et bloavezh. Ur skouerenn evit netra.

Embannet gant LA BRETAGNE REELLE :

-LE MOUVEMENT BRETON, gant Morvan MARCHEL.....	diviet
-GALERIE BRETONNE, gant Jean LA BENELLES.....	diviet
-NOTRE NATIONALISME, gant MIK.....	diviet
-POINT DE VUE GALLO, gant Jacques GALLO.....	100 lur
-OPINIONS (Anciens et Jeunes). ar 4 levrig-se a-gevret.....	1000 lur
-YANN-VARI FERROT, gant IVOR.....	100 lur
-QUELQUES POINTS D'HISTOIRE, gant N. HENAFF.....	200 lur
-FEDERALISME Interne et Externe, gant R. TUGDUAL.....	200 lur
-POUR UN SOCIALISME BRETON, gant R. GLEMAROC.....	100 lur
-LETTRES INEDITES, gant T. LDIR.....	250 lur
-OPINIONS. ar 5 levrig-se koublet a-gevret.....	1500 lur
-DISCOURS DE L'ABBE M. LURY.....	300 lur
-DES CONDITIONNELLES NEO-CELTQUES, par Y.P. SYLVESTER.....	100 lur
-LE POINT DE VUE MORAL ET RELIGIEUX DES CELTES, gant MAMM-GOZH.....	250 lur
-LA QUERELLE DE L'ORTHOGRAPHE, gant R. TUGDUAL.....	250 lur
-ar 4 levrig-se, koublet a-gevret.....	1500 lur
-Dastumadenn an 13 levrig, koublet e ler.....	5000 lur
-LES CELTES DE FRANCE ET DE GAULE, gant MAMM-GOZH.....	500 lur
Da vezañ rakprenet :	
-MIROIR CELTIQUE, gant Yann-Per SYLVESTER.....	200 lur
(I. La Solitude; II. L'Humain; III. La Féminité; IV. L'Aventure; V. Messianisme ou Parousie) Evit ar rakprenerien.....	150 lur
-PETITE HISTOIRE DE LA BRETAGNE NATIONALE ou "LA FLAMME QUI NE MEURT PAS" : Bref aperçu de la Résistance Bretonne.....	250 lur
Evit ar rakprenerien.....	200 lur
o o o	
LA BRETAGNE REELLE :	
-Kentañ bloavezhiañ, klok (20 niv., 82 pp.), koublet.....	1500 lur
-Eil bloavezhiañ, klok (24 niv., 152 pp.), koublet.....	2500 lur
-Tred bloavezhiañ, klok (14 niv., 120 pp.), koublet.....	2500 lur
-Pevare bloavezhiañ, klok (9 niv., 107 pp.), koublet.....	2500 lur
Dastumadennou an 21, 3e, 4e bl., dinan golo kartoñs; pep hini 2000 lur	
an 2 vloavezhiañ kentañ, koublet e ler.....	6000 lur
an 3e ha 4e bl., koublet e ler.....	200 lur
-DEIZLADUR BROADEL (peurbadus).....	150 lur
-BANNIEL "La Bretagne Réelle".....	300 lur
-RETROSPECTIVE, gant BENEAT.....	

